Kulturmiljöprogram Hjärup

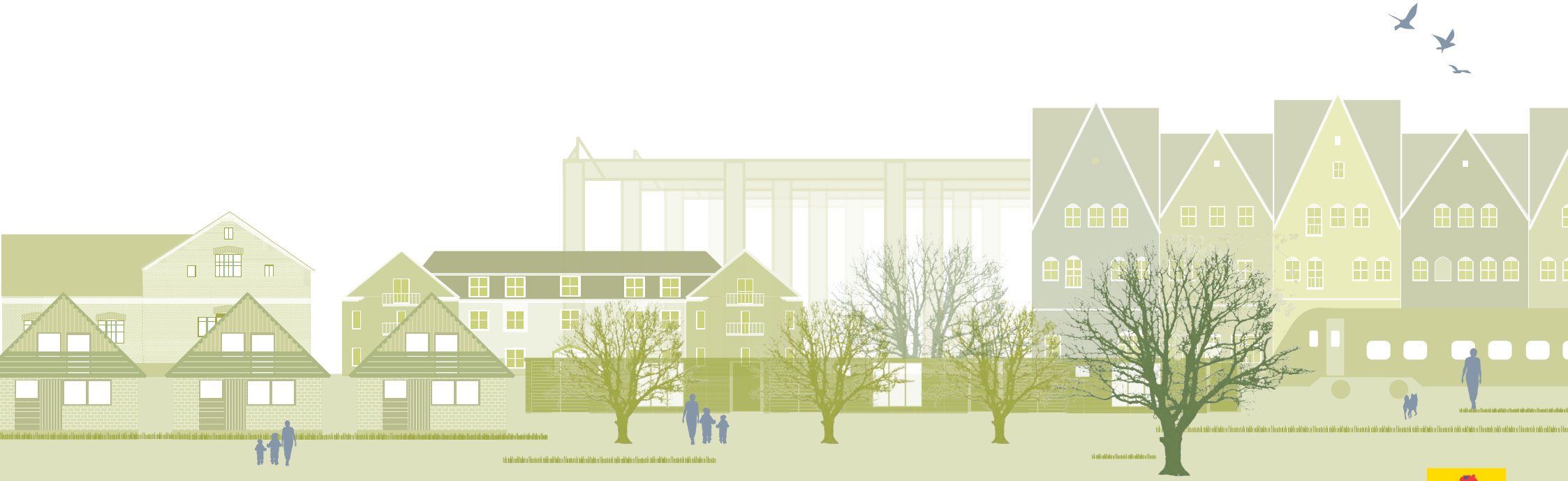

Staffanstorps kommun

Projektorganisation

Staffanstorps kommun:

Sofia Tjernström, Projektledare, Planarkitekt, Stadsbyggnadskontoret

Thomas Lexén, Stadsarkitekt, Stadsbyggnadskontoret

Jonas Bergenudd, Bygglovshandläggare, Stadsbyggnadskontoret

Konsulter:

Emma Pihl, Planeringsarkitekt, Nyréns Arkitektkontor

Mattias Eklund, Byggnadsantikvarie, Nyréns Arkitektkontor

Anna Krus, Byggnadsantikvarie, Nyréns Arkitektkontor

Johanna Hadmyr, Byggnadsantikvarie, Nyréns arkitektkontor

Bilder

Illustrationer, kartor och foton är framtagna av Nyréns Arkitektkontor och Staffanstorps kommun.

Innehållsförteckning

4 Förord

5 Inledning

6 Geografiskt sammanhang

8 Historisk utveckling

15 Bebyggelsekaraktärer

- 16 Gårdar
- 24 Villor och småhus
- 59 Radhus och kedjehus
- 73 Flerbostadshus
- 76 Verksamheter
- 81 Institutioner
- 84 Offentliga miljöer

90 Slutsatser viktiga kvaliteter i Hjärup

92 Ordlista

97 Lista utvalda objekt

Förord

Vad är det som gör Hjärup till just Hjärup?

Hur beskriver man ortens själ?

Vilka byggnader, miljöer och händelser har format det Hjärup vi ser idag?

I *Kulturmiljöprogram Hjärup* söker vi svaren på dessa frågor.

Varför ska man analysera något som kanske är ganska uppenbart för alla som bor och vistas i Hjärup? Det finns ju rakt framför ögonen för var och en att se! Så är det förvisso, men även för ett samhälle är det värdefullt att lyfta blicken och få perspektiv på sin utveckling. Att stanna upp och summera läget för att kunna tydliggöra vilka kvaliteter man har, vart man är på väg och vart man egentligen vill.

I *Framtidens kommun – perspektiv 2038*, som är kommunens visionsdokument och översiktsplan, byggs framtidens målbilder upp av fem identitetsbärare; hembygd, livsoas, tidskvalitet, stadsliv och inspiration. Med hembygd vill vi förstärka känslan av att höra till och känna sig hemma, både i Hjärup och Staffanstorps kommun som helhet men även i människors närmaste omgivning. Många delar, som den närmaste boendemiljön, centrum, skolan, tågstationen, lekplatsen, grönområdet eller föreningen, bidrar tillsammans till att skapa tätorten eller byn. Här finns den känsla som ska behållas och utvecklas även när orten växer!

För att engagerat kunna fortsätta mot framtiden försöker vi här beskriva och värdera det till synes uppenbara. Att formulera vad som är viktigt att ha med sig när den byggda miljön fortsätter att utvecklas. För dagens och framtida invånare.

Inledning

Målet för *Kulturmiljöprogram Hjärup* är att få människor att känna sig hemma, att höra till och vara väl förankrade i sin hembygd och i sin kommuns historia. *Kulturmiljöprogram Hjärup* ska ge en större förståelse för vilka kvaliteter i den byggda miljön som bidrar till hemkänslan samt öka kunskapen, förståelsen och stoltheten över historiska och kulturella värden.

Kulturmiljöprogrammet behandlar specifika och generella kulturhistoriska och sociokulturella värden i Hjärups tätortsbebyggelse. Syftet är att uppmuntra invånare och fastighetsägare att se, förvalta och glädjas åt dessa värden. De historiska värdena i Hjärups tätort, vare sig de utgörs av små husmanshus som härrör från efter enskiftet under 1800-talet, eller 1960- och 70-talens stora samhällsutbyggnad, är en viktig identitetsskapande resurs för det nutida och framtida Hjärup och dess invånare.

Kulturmiljöprogrammet har framförallt två funktioner:

-Som inspiration och information till invånare och fastighetsägare inför förändringar av det egna huset.

-Som vägledning i bygglovs- och planärenden för att underlätta att välgrundade beslut fattas utifrån de regler som finns i Plan- och bygglagen.

Kulturmiljöprogram Hjärup täcker in flera aspekter. Byggnadsantikvarier har karaktäriserat och värderat den byggda miljön, vilket resulterat i ett kulturmiljöprogram indelat efter de olika bebyggelsekaraktärer Hjärup består av. Medborgarnas uppfattning om Hjärup har undersökts genom workshoparbete och samtal och även det utgjort ett underlag till hur Hjärups själ och kvaliteter beskrivs.

Kulturmiljöprogram Hjärup är också en del i arbetet med att värna om och tillgodose de kulturhistoriska värden som beskrivs i miljömålet God bebyggd miljö, enligt vilket det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap ska bevaras, används och utvecklas.

Plan- och bygglagen

Kulturmiljöprogrammet ska fungera som en vägledning i den fysiska planeringen och vid bygglovsprövning - processer som innebär bedömningar och avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen.

Plan- och bygglagen är den lag som reglerar den fysiska planeringen och bygglovshanteringen i kommunen. Lagen behandlar byggnader som är värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Detta görs i huvudsak genom 13§, förvanskningsförbudet, och 17§, varsamhetskravet, i lagens 8 kapitel. Även 14§ i samma kapitel, som hanterar särskilda krav vid underhåll, har betydelse för bevarandet av sådana byggnader. Plan- och bygglagen omfattar även hänsyn till värden på allmänna platser, tomter och anläggningar, samt för stads- och landskapsbilden i stort.

Det urval av byggnader och bebyggelsemiljöer som har gjorts för respektive bebyggelsekaraktär i *Kulturmiljöprogram Hjärup* delas in i sockerbitar och sockerkorn utifrån plan- och bygglagens förvanskningsparagraf och varsamhetskrav.

Sockerbitar är särskilt värdefulla byggnader som är välbevarade och/eller miljömässigt mycket viktiga för Hjärup. För dessa byggnader bör förvanskningsparagrafen tillämpas. Förvanskningsförbudet blir juridiskt bindande först när en byggnad omfattas av skyddsbestämmelser i detaljplan. Det är därför viktigt att de sockerbitar som pekas ut i dokumentet på sikt får ett sådant skydd tillsammans med rivningsförbud.

Sockerkorn är byggnader som i grunden kan ha samma kvaliteter som sockerbitar, men som har genomgått större förändringar under de år som gått sedan de uppfördes. Byggnaderna har därför ofta stora vilande kulturhistoriska värden som kan återskapas. För dessa byggnader bör varsamhetskravet tillämpas. Varsamhetskravet gäller för all bebyggelse. För sockerkorn behövs en varsamhetsbestämmelse i detaljplan för att denna paragraf ska kunna bli juridiskt bindande. Även här är det alltså viktigt att bestämmelser förs in i detaljplan.

Fokus för sockerbitar är främst de bevarade ursprungliga delarna och detaljerna. Fokus för sockerkornen är främst den bevarade ursprungliga karaktären och kvarvarande originaldetaljer. Uppdelningen är dock i viss mån en förenkling. När skyddet i detaljplan väl utformas behövs ofta en kombination av bestämmelser som dels hanterar förvanskningsförbud, dels hanterar varsamhetskrav.

Utöver de råd och riktlinjer som kopplar till de ovan nämnda två nivåerna så finns även generella råd och riktlinjer i kulturmiljöprogrammet. Dessa gäller i huvudsak för välbevarade byggnader och bebyggelsemiljöer, eller för viktiga byggnader som har förvanskats men där det finns en ambition och möjlighet att återställa stora värden. Det är upp till kommunen, fastighetsägare och kommuninvånare att uppmärksamma dessa byggnader och bebyggelsemiljöer. *Kulturmiljöprogram Hjärup* utgör ett ramverk och fungerar som stöd för en sådan dialog, tillsammans med plan- och bygglagens varsamhetskrav och särskilda krav vid underhåll.

Geografiskt sammanhang

Hjärup är beläget mellan Malmö och Lund, mitt i sydvästra Skånes tätbefolkade storstadsregion. Väg E22 löper längs Hjärups sydöstra sida och E6 en bit väster om. Södra stambanan passerar genom Hjärups nordvästra delar. Avståndet till Lund är 9 km, till Malmö 15 km och till Staffanstorp 9 km. Till Malmö/Lund tar man sig på 11 resp 5 min med tåg och till Staffanstorp med buss på ca 20 min. Andra orter i närheten är Åkarp, Burlöv och Lomma.

Hjärup ligger som en ö i det öppna och flacka åkerlandskapet, Lundaslätten, mellan Lund, Åkarp och Lomma. Utblickarna är vidsträckta över landskapet där enstaka gårdar ligger som gröna oaser. Närmast Åkarp övergår det flacka landskapet i en svagt böljande terräng. Åkrarna här tillhör landets i särklass bästa och är av klass 10. Landskapet är helt uppodlat med en bebyggelse anpassad till landskapets skala. Trädridåer, alléer och pilevallar karaktäriserar landskapet. Runt Hjärup går vägar som utgör gränsen mellan samhället och det omgivande landskapet. Gränsen blir därmed skarp och utan naturliga kopplingar ut i landskapet. Vid en första kontakt med Hjärup ger samhället ett grönt intryck, vilket främst beror på bebyggelsestrukturen som domineras av gröna villatomter. I övrigt finns få gröna områden att röra sig på. I söder kan man dock röra sig i landskapet längs Alnarpsån.

Det öppna landskapet är en del av en flertusenårig kulturhistorisk tradition. Dagens rationella åkerbruk ger ett mycket öppet och homogent landskap med liten visuell variation och få naturvärden. Åkermarkerna är ofta relativt otillgängliga för rekreation. Kyrkbyn Uppåkra är gammalt församlingscentrum även för Hjärups by. Kyrkan på sitt backkrön syns på långt håll och från kyrkan har man vidsträckt utsikt över slätten.

Hjärup domineras av bostadsbebyggelse och orten består till största delen av villaområden från 1960- och 70-tal. Hjärups samlade bebyggelse ligger till övervägande del på den östra sidan av järnvägen. Väster om järnvägen dominerades bebyggelsen av verksamheter ända fram till 1990-talet då utbyggnaden av Jakriborg startade. Den äldre bebyggelsen i Hjärup finns med några få undantag i den södra delen, längs den äldre gatustrukturen. Verksamhetsbebyggelsen i Hjärup är i stort sett koncentrerad till västra sidan av järnvägen.

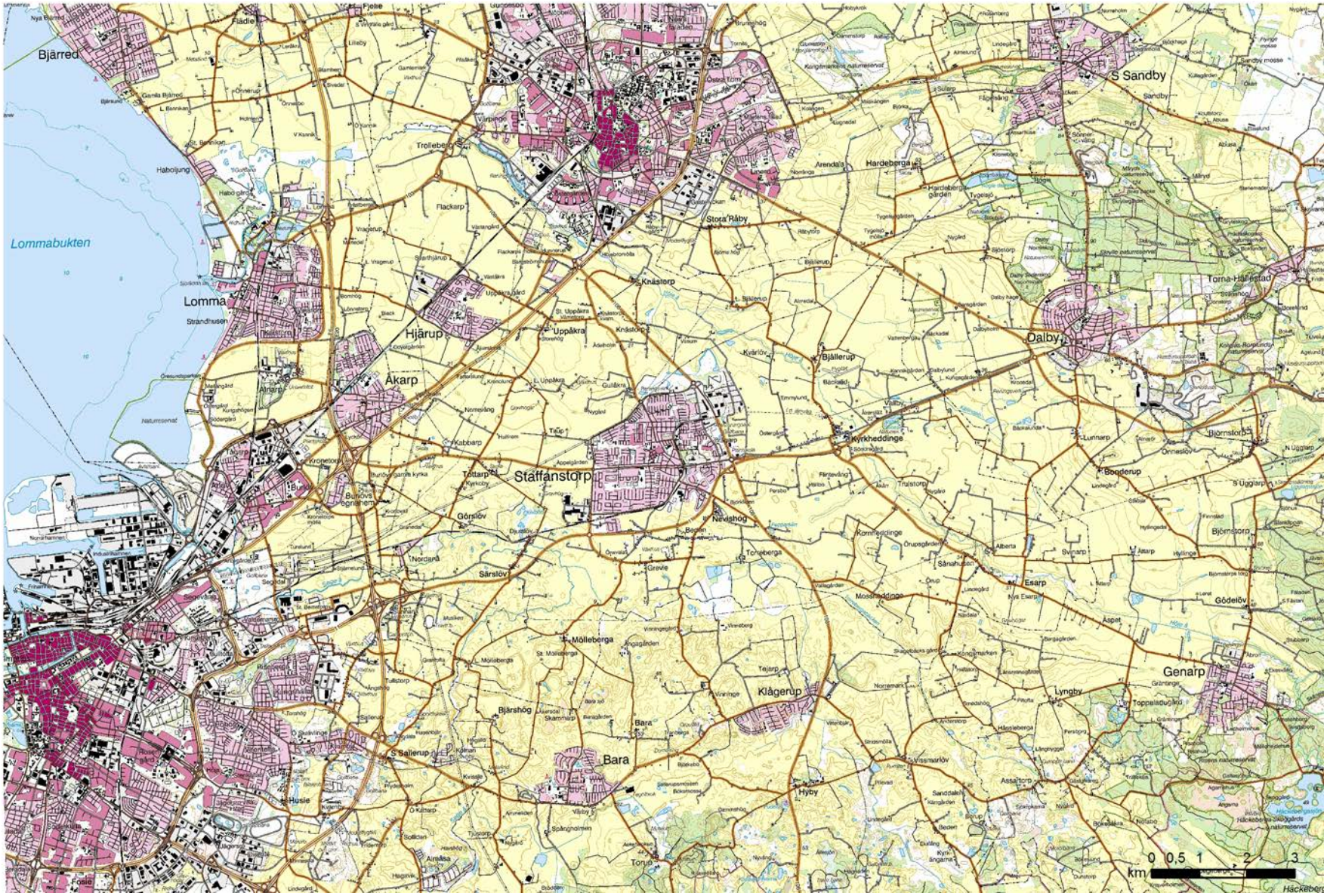
Bjärred
Lommabukten
Lomma
Hjärup
Åkarp
Staffanstorp
Bara
Klågerup
Genarp
Dalby
S Sandby
Hardeberga
Stora Råby
Knästorp
Uppåkra
Kyrkheddinge
Bjällerup
Torna-Hällestad
Bonderup
Nevishög
Mölleberga
Bjärshög
Hyby
Esarp
Lyngby
Gödelöv
Björnstorp
Torup
Husie
Fosie
0 0,5 1 2 3
km

Historisk utveckling

Ortens historiska utveckling

Översikt

Även om dagens samhälle i huvudsak byggdes ut på 1960- och 1970-talen, går Hjärups historia tillbaka betydligt länge än så. De första skriftliga beläggen för Hjärups by dyker upp år 1167, då som Hyatorp, vilket tros betyda ”vid nybygget”. Den gamla byplatsen låg i anslutning till Alnarpsån öster om järnvägen där sträckningen från den gamla bygatan fortfarande finns bevarad. Orten kännetecknas dock av en snabb utveckling och tillväxt under de senaste 60 åren.

Förhistorisk tid och medeltid

Lundaslättens jordar består av en stenfattig kalkrik moränlera, vilken betraktas som en av landets bästa åkerjordar, och har därför bildat underlag för en rik bygd.
Landskapet i och kring dagens Hjärup har sedan en mycket lång tid varit brukat. Utvecklingen mot ett öppet landskap med våtmarker började, genom människans användning, redan under sten- och bronsåldern (ca 4000-400 f.Kr.). De första tecknen på bybildningar i trakten, med mer eller mindre permanenta bosättningar, är från ca 2200 f.Kr. I dagens kulturlandskap utgörs några av de mest karaktäristiska fornlämningarna av storhögar och gravrösen från ca 1500 f.Kr. Bronsåldershögarna är i stort begränsade till den bördiga Lundaslätten och på grund av placeringen i en central odlingsbygd finns endast en liten del bevarade.

Under järnåldern effektiviserades och intensifierades jordbruket genom konsten att smida järn till bättre redskap samt införandet av gödselbruk. Detta ledde till att flera enskilda gårdsenheter anlades i trakten. Större hövdingadömen utvecklades sedan under den senare delen av järnåldern och Uppåkra blev för en lång tid Skånes viktigaste centralort. Fynd har hittats i Uppåkra från tiden mellan 100 e.Kr. och 900 e.Kr.

Järnålderns sista del, Vikingatiden (800-1050 e.Kr.), kännetecknas av stark befolkningstillväxt, ekonomisk utveckling och materiellt uppsving. Under denna tid var Uppåkra ett politiskt och religiöst maktcentrum med en stadsliknande karaktär. Hantverket i orten var högt utvecklat och omfattande handelsutbyte skedde med Europa.

Skånes ursprungliga omfattning tros ha varit begränsad till slättlandet i väster och söder. Vid Vikingatidens början, ca 800 e.Kr., blev Skåne en del av det Danska riket. Omkring år 990 grundlades sedan Lund och lokaliseras sannolikt med styrning av bl.a. närheten till Uppåkra och kungens behov av att manifestera sig i anslutning till det skånska hövdingadömets centralort. Under den senare delen av 900-talet mister Uppåkra sin roll, vilket tros ha samband med Lunds framväxt som centrum för östra delen av det danska riket.

De flesta byar på den skånska slätten tror man har varit fast etablerade sedan övergången mellan vikingatid och tidig medeltid (ca 900 e.Kr till 1050 e.Kr). Det är troligtvis vid denna tid som byn Hyatorp anlades. Av namnet att döma, har byn sitt ursprung i en nybildad gård som anlagts efter utflyttning från en existerande by. Ett av byns äldsta historiska spår är den s.k. Nafvnes sten, en runsten från 1000-talet som ursprungligen stod i byns södra del, men som numera står i en trädgård tillgörande Stenshögs gård.

Runstenens text lyder: ”*Navne ristade denna sten efter sin broder Toke. Han dog västerut*”. Sannolikt existerade Hjärups by redan vid denna tid. Det är inte klarlagt om texten syftar på köttsliga bröder eller om det rör sig om personer som ingått brödraskap eller kompanjonskap. Men någonstans i byn har den familj eller den släkt bott som beställde och reste stenen. De har tillhört det dåtida samhällets övre sociala skikt, vilket föranleder frågan om Hjärupsbornas och hela byns politiska och sociala position i området. Hjärup har ett intressant läge i förhållande till Uppåkra, Skånes vid tiden viktigaste centralort under järnåldern, som endast låg endast några hundra meter bort. Det har uppmärksammats att uppemot tio bebyggelseenheter, som i likhet med Hjärup bär efterleden -torp, är belägna

Nafvnes sten står idag utanför Stenshögs gård.

i en cirkel kring Uppåkra. Torpbyarna kan ha utgjort underordnade eller allierade bebyggelser inom ramen för ett stort godskomplex hörande till Uppåkra under dess yngsta fas. Frågan är vilken relation dessa byar, och särskilt den nu aktuella byn Hjärup kan ha haft till ”det gamla” Uppåkra och den nyanlagda staden Lund.

Under delar av medeltiden fanns det två Hjärup, dels det nuvarande Hjärup och dels Svarthjärup. Exakt var Svatrhjärups by var lokaliserad är inte fastlagt men fastighetsnamnet finns kvar nordväst om dagens samhälle.

1600- till 1700-tal

År 1658 blev Skåne åter igen svenskt. Vid denna tid präglas landskapet av stora samlade flergårdsbyar omgivna av bebyggelsetomma odlingsmarker. Vanligen bestod byarna av ca 10 gårdar samlade kring en bykärna, men några hade över 30 gårdar. Odlingsmarkerna bestod mestadels av åker samt ängsmark och mossar i de sanka partierna.

Hjärup utgjordes under sent 1700-tal av ett tiotal gårdar lokaliserade på bytomten längs Alnarpsån. Delar av det ursprungliga vägnätet finns kvar än idag. År 1795 genomfördes laga skifte i byn, vilket omfattade en omfördelning av jordbruksmarken, medan gårdarna låg kvar på sina ursprungliga platser. År 1798 flyttades gården Uppåkra nr 5 ut från bytomten till sin nuvarande lokalisering strax öster om byn, sedan ägaren Lars Weibull, begärt partiellt enskifte.

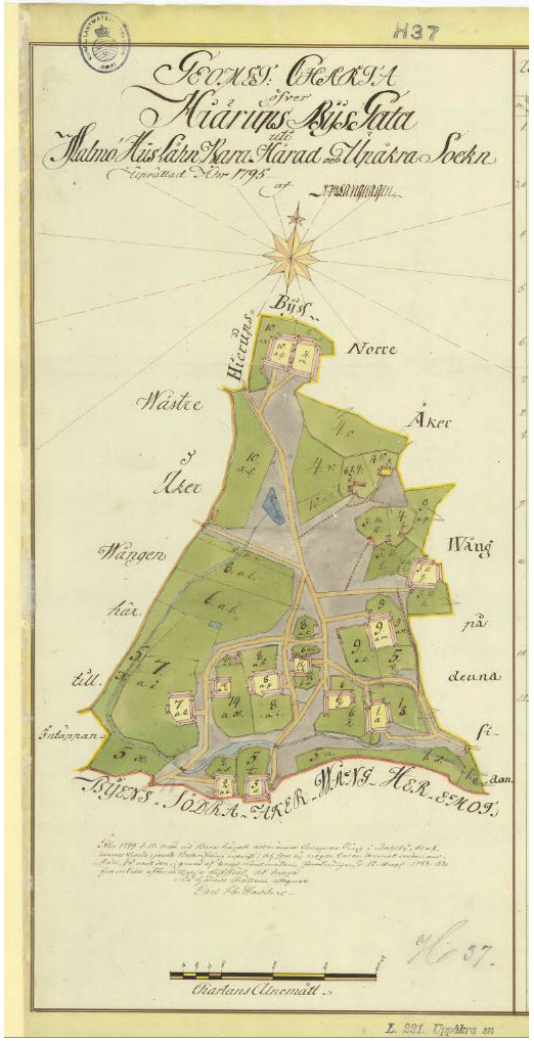

Laga skifte år 1795 som visar lokaliseringen av byn under slutet av 1700-talet, med gårdarna placerade på den medeltida bytomten längs Alnarpsån.

1800-tal

Under 1800-talet skedde en genomgripande omvandling av landskapsbilden till följd av enskifte, folkökning och olika agrartekniska framsteg. Enskiftesstadgan 1803 gjorde att en stor mängd gårdar flyttade ut ur de gamla byarna till nya sammanhängande odlingsmarker. Inom loppet av två decennier sprängdes områdets byar och många av dem förlorade därigenom helt sin karaktär av samlad bymiljö. Istället uppkom den spridda gårdsbebyggelsen och vinklade vägsystem som präglar dagens landskapsbild.

I Hjärup kom enskiftet att genomföras år 1811. Vid enskiftesförrättningen bedömdes gårdarna efter deras ålder och status, där de sämsta flyttades ut. Efter skiftet kom endast 4 gårdar ligga kvar på den gamla bytomten.

Under 1800-talets lopp gjorde befolkningstrycket att bygden förtätades något genom hemmansklyvningar som resulterade i fler gårdar. Folkökningen fick även effekten att landsbygdens jordlösa befolkningskategorier ökade i antal. Genom att större tomter avstyckades kunde dessa bebyggdes med gathus för arbetare och hantverkare. Dessa hus kallas husmanshus och finns bevarade längs med Åttevägen, Åttegränd och längs med Gamla Lundavägen. Järnvägen började att byggas ut i Sverige under senare hälften av 1800-talet. Den första järnvägen som öppnades för trafik 1856 var Malmö–Lund. En station anlades nordväst om Hjärups by. Då stationen var belägen inom Uppåkra socken fick den namnet Uppåkra station. Järnvägen kom inte att få några större konsekvenser för den ursprungliga byn och det uppkom inte något egentligt stationssamhälle i anslutning som på flera andra ställen.

Vid järnvägen etablerades några företag som handlade med byggvaror, bränsle, utsäde och andra tunga varor. På andra sidan järnvägen byggdes några mindre bostadshus och ett trädgårdsmästeri etablerades.

Av häradsekonomiska kartan från 1910-1915 framgår att området kring stationen fortfarande var i princip obebyggt cirka 50 år efter det att järnvägstrafiken startades.

1900-talets början

I början av 1900-talet skedde ingen större bostadsutveckling i Hjärup trots stationsutbyggnaden. 1909 byggdes stationshuset med tillhörande stinsbostad. Arkitekt var SJs chefsarkitekt Folke Zettervall. I början av 1900-talet var Hjärup fortfarande en utpräglad bondby med ca 500 invånare, i huvudsak verksamma inom jordbruket. Trädgårdsmästerierna kom från 1900-talets början att bli ett karakteristiskt inslag i Hjärup och var ortens dominerande näring, efter jordbruket, med odling av blommor och grönsaker fram till slutet av 1900-talet. Handelsträdgårdarna, vilka ytmässigt tog upp en stor del av orten, kom senare att i vissa fall ge namn till de bostadsområden som ersatte dem. Orten växte relativt långsamt under de följande decennierna. Ett mindre antal villor och egnahemshus uppfördes runtom i byn.

Skånska rekognoceringskartan färdigställd 1815. Kartan visar Hjärups by innan enskiftet år 1811, då gårdarna låg kvar på bytomten.

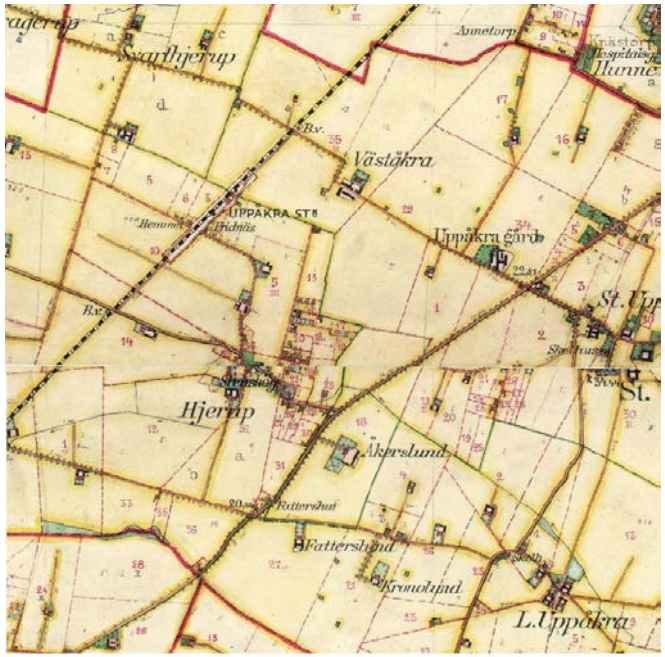

Häradsekonomiska kartan 1910-1915 visar lokaliseringen av gårdarna efter enskiftet.

1950- och 1960-talen

År 1952 gick Hjärup upp i Staffanstorps storkommun och byggverksamheten kom inledningsvis främst ske i tätorten, där vatten och avlopp delvis var utbyggda.

Antal invånare i Hjärup år 1952 uppgick till 360. År 1960 fick Hjärup klartecken att påbörja utbyggnaden av Skånebyn, trots att vatten och avlopp inte fanns draget. Två år senare var området färdigbyggt och den första moderna utbyggnaden av Hjärup hade påbörjats. Folkmängden ökade med ca 300 personer. För att nyttja ledningsdragningarna till fullo fortsatte kommunen att exploatera mark i Hjärup.

På det s.k. Klockaregårdsområdet uppfördes under åren 1965-66 ett 100-tal villor. Fem år senare inköptes gårdarna Hjärup nr 4 och Hjärup nr 10. Så påbörjades utbyggnaden av det största bostadsområdet i byns centrala delar. Förutom ett 100-tal villor uppfördes även ett för byn gemensamt serviceområde. Post, bank och bibliotek, som tidigare legat i provisoriska lokaler vid Klockaregårdsvägen, flyttades hit. Under början av 1960-talet anlade Skanska Prefab, dåvarande Skånska Cementgjuteriet, en betongelementfabrik väster om järnvägen.

1970-och 1980-talen

Under 1970- och 1980-talet fortsatte Hjärups samhälle växa och en mer omfattande bebyggelse tillkom öster om järnvägen. Ett flertal större villa- och radhusområden tillkom varav en stor del var ritade av de lokalt välkända arkitekterna Fritz Jaenecke och Sten Samuelson. 1970-talet innebar även en utökad service; i byns centrala delar uppfördes en centrumanläggning. På 1970-talet uppfördes även daghem och förskolor. Under slutet av 1970-talet tillkom ytterligare industriverksamheter väster om järnvägen.
Efter den stora utbyggnaden av villor och radhus under 1970-talet så kom 1980-talets bostadsbyggande att

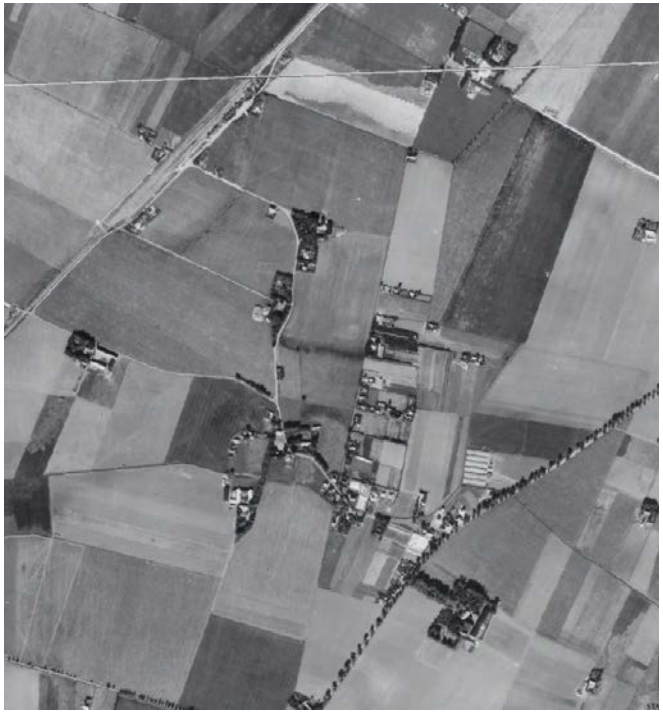

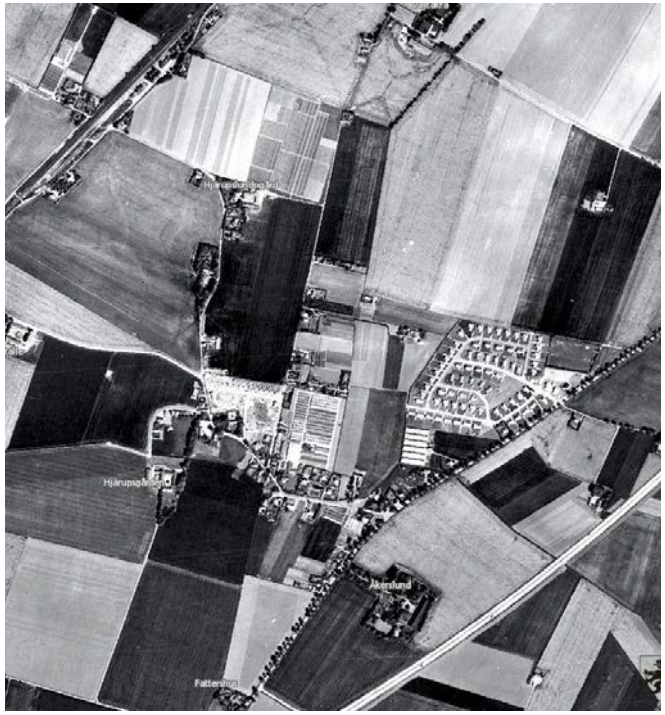

Hjärups utbredning år 1947 respektive 1962. De största skillnaderna är tillkomsten av Skånebyn, radhusen vid Stenshögsvägen och motorvägen. Centralt i byn har ett stort växhus etablerat sig. Växthuset kom ett par decennier senare att ersättas med de villor och radhus som idag kallas Blomstergården.

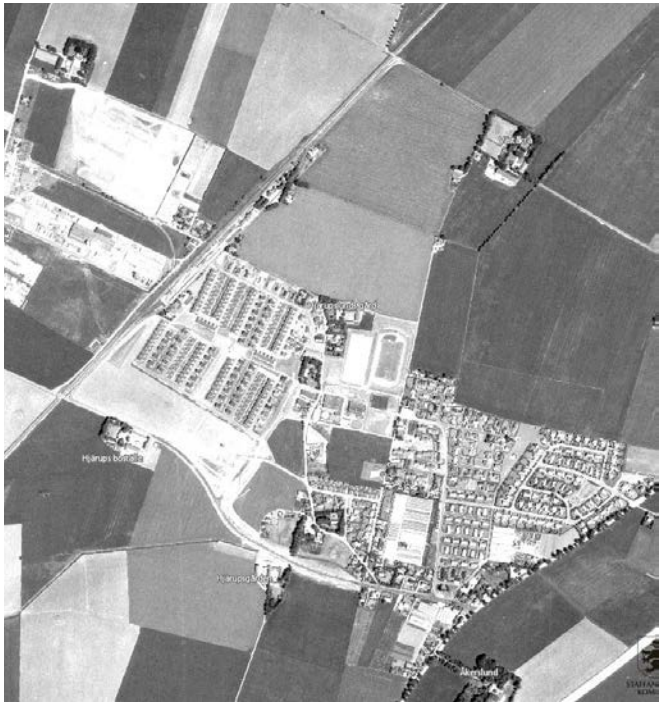

Hjärup år 1973

innebära främst radhus och flerbostadshus.
Bland annat tillkom ett par områden nära stationen, Stationsbyn och Banmästaregården.
Stationsbyn ritades av Staffanstorps stadsarkitekt Ingeborg Hammarskjöld-Reiz 1982 och stod färdigt 1986. Banmästaregården stod färdigt 1984. Byn fick även utökad service i form av en sköterskemottagning samt en församlingsgård.

1990-tal

Under 1990-talet fortsatte utbyggnaden av orten. 1992 -93 uppfördes området Ängsblomman som bestod av villor och parhus i bostadsrättsform. En ny vägdragning i ortens nordvästra hörn kom också att förändra trafikmönstret. Området Stjärnan planlades 1990 och började därefter att byggas i Hjärups norra del.

Mot slutet av 1990-talet påbörjades byggandet av Jakriborg öster om järnvägen. Området ritades av arkitekterna Robin Manger och Marcus Axelsson.

2000- 2010-talen

Under 2000-talet fortsatte utbyggnaden av Jakriborg väster om järnvägen. Samtidigt fortsatte utbyggnaden av orten österut. Nu kom även byns centrala delar att byggas om. Centrumanläggningen revs och kom att ersättas av ny bebyggelse. Nya skolor tillkom och den befintliga byggdes ut. Utbyggnaden fortsätter än vid detta dokuments upprättande.

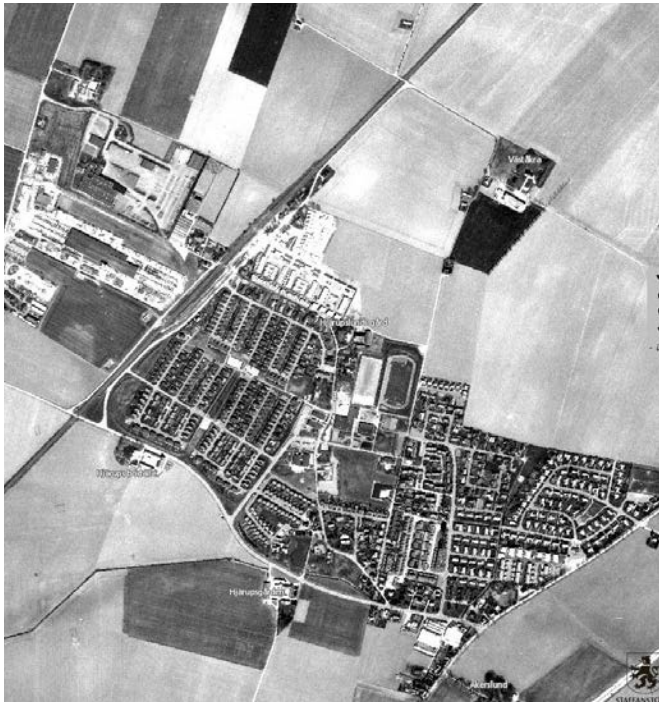

Hjärup år 1984

Hjärup år 2014

Kartanalys

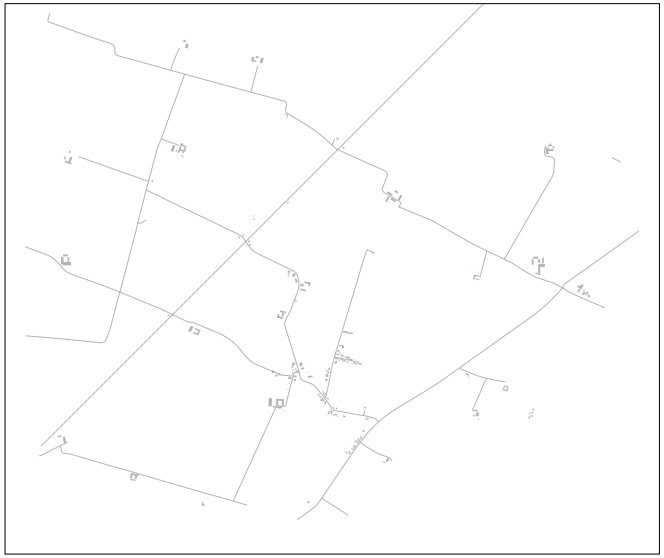

Hjärup 1915

Hjärup 1965

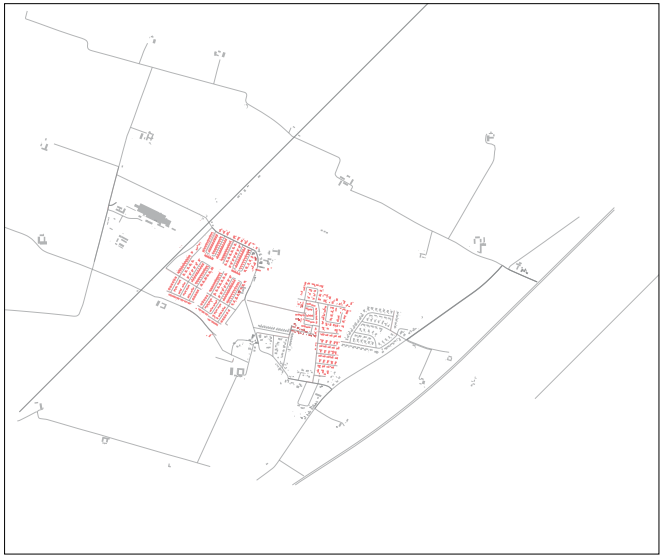

Hjärup 1975

Hjärup 1990

Hjärup 1998

Hjärup 2016

Sammanfattning av kartanalyser

Kartanalysen visar Hjärups utbyggnad vid 6 perioder. Kring 1915 var Hjärup en skiftad by med gårdar etablerade på deras nya lägen under början av 1800-talet och mindre gathus tillkomna under andra halvan av 1800-talet. Denna bild var under de kommande decennierna i stort sett intakt med undantag för ett antal tillkommande egnahemsvillor. På kartbild 2 har den första stora expansionen av orten skett, med villaområdet Skånebyn, radhus och villor i mitten av orten och den större industrin väster om järnvägen. På nästa bild 10 år senare så har de stora villa- och radhusområdena i ortens västra och centrala delar tillkommit. Tredje kartbilden från 1990 visar det sena 1970-talets villor och radhus som ersatt växthusen i ortens sydöstra del samt 1980-talets tillkommande rad- och flerfamiljshus öster om järnvägsstationen. Nästa kartbild visar 1990-talets utbyggnad i norr innan Jakriborg började byggas 1999. Vägdragning i nordväst har även förändrats. Sista bilden är en ögonblicksbild från idag och visar Jakriborg i väster, mindre villaområden i söder, centrumförnyelse, nya storskolor samt fortsatt expansion i öster.

Kartanalysen visar hur Hjärups snabba utveckling från 1960 och framåt har transformerat orten från en bondby till en större ort som domineras av enfamiljshus och vars befolkningsunderlag har kommit att kräva utbyggd service, främst i form av skolor och förskolor. Orten har ingen självklar centrumbildning kopplad till äldre bebyggelse, utan den typ av aktivitet som förknippas med centrum i form av butiker, restauranger och mataffärer finns i Jakriborg. En fortsatt utveckling där nedlagd industrimark tas i anspråk för bostadsbebyggelse och stationsområdet förändras så att en bättre integrering av ortens västra och östra delar kan få effekten att ett tydligare centrum kan utkristallisera sig.

Bebyggelsekaraktärer

Hjärups tätort delas på en övergripande nivå in i 6 bebyggelsekaraktärer. Dessa har liknande karaktärsdrag och funktion på ett generellt plan, men relativt stora variationer kan förekomma inom respektive bebyggelsekaraktär. Bebyggelsekaraktärerna har i efterföljande avsnitt, där det är relevant, delats in i kategorier utifrån tidsepok och mer detaljerade karaktärsdrag. Utöver dessa bebyggelsekaraktärer beskrivs även offentliga miljöer.

Kartan visar att Hjärups bebyggelse på många håll är uppdelad i tydliga områden. Bland annat finns det en tydlig funktionell uppdelning mellan kategorier som bostäder, institutioner, industri och handel/verksamheter. Särskilt tydligt är det hur man finner stora områden med renodlade villaområden.

Övergripande bebyggelsekaraktärer

- Gårdar
- Villor och småhus
- Radhus och kedjehus
- Flerbostadshus
- Verksamheter
- Institutioner

GÅRDAR

Beskrivning

Historia

Gårdarna i och kring Hjärup är ortens äldsta bebyggelse. De flesta gårdarna är i sina väsentliga delar från andra halvan av 1800-talet eller kring sekelskiftet 1900, med undantaget Charlottenlund från 1798. Ett par av gårdarna har kvar sin ursprungliga plats från tiden innan skiftet 1811 medan huvudparten flyttades ut från bykärnan till sina nuvarande lägen. De gårdar som behållt sin plats eller flyttats relativt nära har under andra halvan av 1900-talet kringbyggts av bebyggelse och har därmed blivit integrerade delar av orten. Gårdarna i Hjärup har till stor del ägts av akademien i Lund och gör det i viss mån fortfarande. Ett flertal av gårdarna har därför en betydligt mer herrgårdsliknande karaktär jämfört med gårdar i andra delar av kommunen.

Läge

Gårdarna ligger i dagsläget antingen i en ring kring Hjärup eller som integrerade delar inuti byn.

Struktur

Gårdarnas struktur härstammar från det gamla odlingslandskapet och de som ligger inuti orten är därför ofta tydligt urskiljbara från sin nya omgivning. Ofta har gården en bevarad grusplan och trädgård som är omgärdad av nyare bostadsbebyggelse. Gårdarna i ytterkanten av Hjärup upplevs till stor del fortfarande som lantliga gårdar med åkrar omkring sig, även om bostadsbebyggelse sedan 1960-talet krupit sig inpå gårdens tomt. Gårdarnas storlek, både gällande byggnader och tomt, varierar från gård till gård. Flertalet av gårdarna har någon form av gårdsplan, som ofta är grusbelagd, mellan mangårdsbyggnad och ekonomibyggnader. Övriga miljöer kring byggnaderna består vanligtvis av gräsytor och större träd. Fåtalet gårdar har utemiljöer med högre detaljering.

Bebyggelse

Gårdarna består av en mangårdsbyggnad på 1-2,5 våningar samt ofta en eller flera ekonomibyggnader. Vanligt förekommande är de tre- och fyrlängade gårdarna med mangårdsbyggnad och två eller tre flyglar bestående av ekonomibyggnader. I några fall finns endast mangårdsbyggnaden kvar, medan ekonomibyggnaderna försvunnit. Majoriteten av gårdarna används som privatbostad. I flera fall har gårdsbyggnaderna förändrats under årens lopp. Beroende på hur väl gårdarna tagits omhand är gårdskaraktären olika tydlig. Vissa gårdar är påtagligt välbevarade, medan andra förändrats mer drastiskt. Endast ett fåtal byggnader har dock ändrats så mycket att de helt tappat sin äldre karaktär. Skick på byggnader och miljöer varierar mycket mellan gårdarna. Många ekonomibyggnader är i behov av upprustning.

Värden

De äldre gårdarna är en av de komponenter i Hjärup som gör byns tidigare historia mest synlig. Gårdarna har ett viktigt dokumentvärde och dessutom ett upplevelsevärde där man kan utläsa historien om en tätort som under några få decennier byggts ut över jordbrukslandskapets fält och friliggande gårdar. Vissa gårdar är välbevarande och visar även exempel på vacker äldre arkitektur. Äldre människor kan komma ihåg vissa av gårdarna för att de arbetat på dem, känt de som bott där eller kommer ihåg historier om dem. Gårdarna har därför såväl kulturhistoriska och estetiska värden som affektionsvärden.

Då gårdarna och gårdsmiljöerna är viktiga för förståelsen av ortens historiska framväxt bör man vara restriktiv vad gäller rivningar och varsam vid ombyggnader och renoveringar. Vid nyexploatering i omgivningen bör krav ställas på hänsyn till gårdsstrukturen och ny bebyggelse bör inte tillkomma på obebyggda ytor runt gårdarna. Det

är viktigt att byggnadernas karaktär bevaras.

Se vidare under rutan ”Tänk på!”.

Sockerbitar och sockerkorn

De byggnader som presenteras som sockerbitar är utpekade på grundval av att de är särskilt väl bevarade och representativa för sin tid och har arkitektoniska och miljömässiga upplevelsevärden. Byggnaderna kan också ha betydelse för Hjärups historia. För dessa är förvanskningsförbudet i plan- och bygglagen tillämpligt och byggnader bör skyddas i detaljplan. De byggnader som presenteras som sockerkorn kan i grunden ha samma kvaliteter som sockerbitar, men har genomgått större förändringar under de år som gått sedan de uppfördes. Byggnaderna har därför ofta stora vilande kulturhistoriska värden som kan återskapas. För dessa byggnader väger plan- och bygglagens krav om varsamhet tungt.

Tidstypiska karaktärsdrag

Exempel på gårdars placering i Hjärup. Hjärupslundsgård nere till vänster i bild är omgivien av bebyggelse medan Väståkra gård ligger utanför tätorten.

Gårdsbebyggelsen i Hjärup ligger antingen en liten bit utanför samhället eller är kringbyggda av senare tillkommen bebyggelse, och är då oftast tydligt urskiljbar från omgivningen genom att de ligger med ett litet avstånd från omgivande bebyggelse. 3-längade gårdar med mangårdsbyggnad och två ekonomibyggnader är vanligast. Ofta finns en grusbelagd gårdsplan. Tomterna är relativt stora med gräsytor och träd.

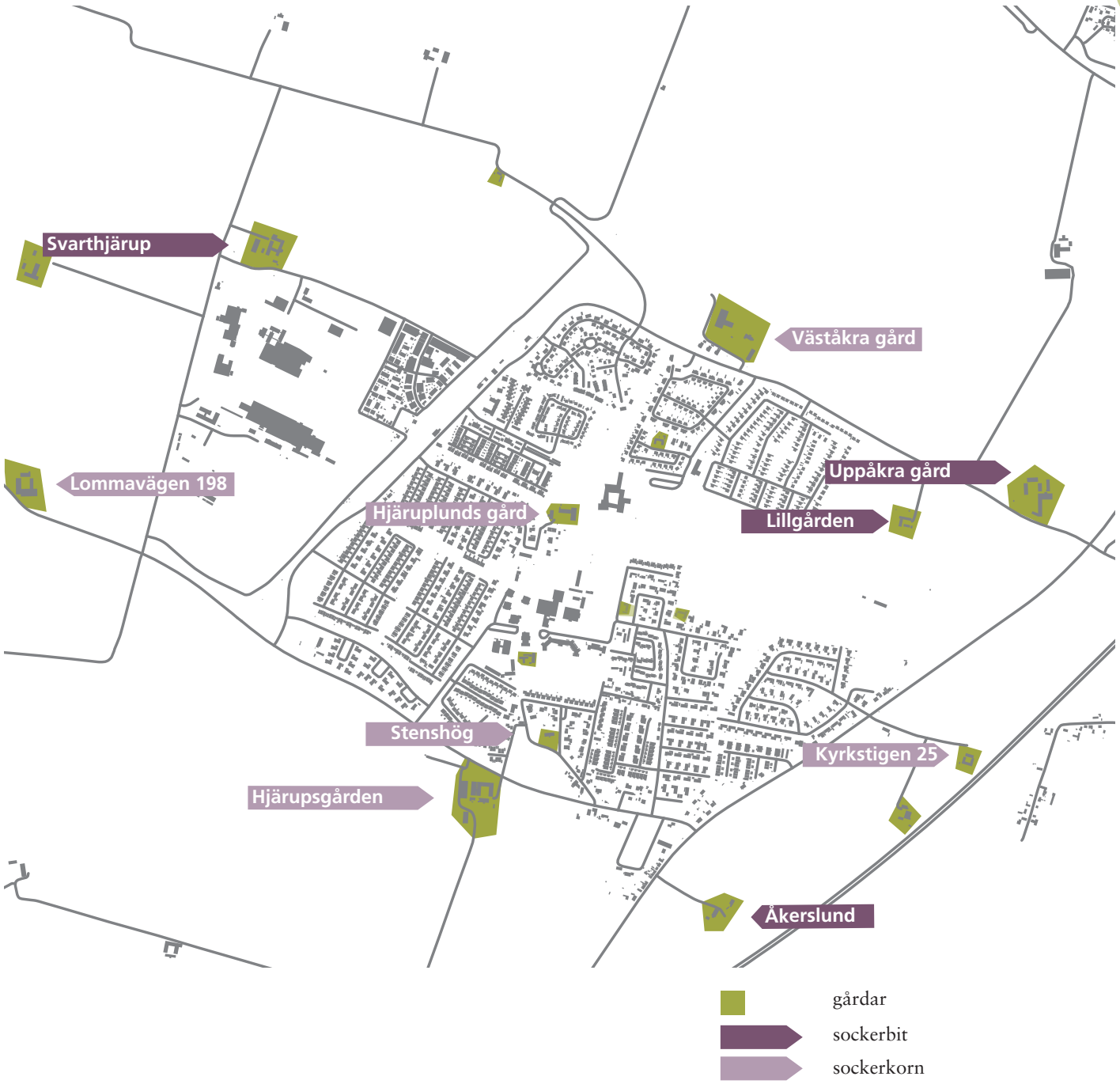

Tänk på!

Byggnadernas 1800-talskaraktär är värdefull liksom gårdsbilden.

Bevara gårdarnas friliggande karaktär. Låt gårdsplanerna och de närmaste ytorna kring bebyggelsen vara obebyggda.

Bevara den tidstypiska och enklare karaktären på trädgårdar såsom grusbelagda gårdsplaner, gräsytor, större träd och enkel omgärdning. Bevara och underhåll äldre alléer.

Eventuella tillkommande tillbyggnader och terrasser ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad och placeras så att de inte påverkar gårdsbild eller fasader mot omgivande gator. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Bevara takfallens enkla, obrutna karaktär. Undvik takkupor. Bygg då hellre nätta takfönster eller holmejor.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Var då medveten om vilken stilperiod som präglar byggnaden och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Bibehåll omålade tegelfasader, oinklädda skorstenar samt originalfönster. Eftersträva skarpa vinklar på stuprör. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Eventuella nya fönster görs av trä och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner. Har fönstren spröjsning så använd äkta spröjs. Använd gärna kulturglas i ytterdel av båge.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Svart Hjärup, Ynglingavägen 90, Svart Hjärup 1:2

Gården uppfördes under 1860-talet och utgjorde ursprungligen en av tre prebendegårdar i Svarthjärup tillhördande Lunds Universitet. Gården är idag avstyckad och används som privatbostad.

Mangårdsbyggnaden, tillbyggd mot norr på 1910-talet, är uppförd i gulputsat tegel med vitmålade omfattningar och hörnlisener. Sadeltaket täcks av rött tvåkupigt tegel. Byggnaden är försedd med rödmålade spröjsade 2-3-luftsfönster, i huvudsak ursprungliga. Två huvudentreér finns mot gårdsplanen i söder. Ekonomibyggnaderna är U-formade med vitkalkade fasader och panelklädda gavelrösten. De stickbågiga fönstren har bevarade äldre gjutjärnsfönster, viktiga för byggnadernas karaktär. Ekonomibyggnaderna har rödmålade träportar och samtliga takfall täcks av rött tvåkupigt tegel.

Gårdsmiljön är mycket välbevarad med en parkliknande trädgård mot norr.

Gården har fått sitt namn av den den nästan svarta myllan på platsen.

Åkerslund, Gamla Lundavägen 2, Stora Uppåkra 5:133

Gården Stora Uppåkra nr 5, Åkerslund, flyttades ut ur byn 1798 sedan ägaren, häradshövdingen Lars Weibull, begärt partiellt enskifte. Samtidigt uppfördes nuvarande herrgårdsliknande mangårdsbyggnad medan ekonomibyggnaderna revs på 1960-talet. Byggnaden omges av en parkliknande trädgård och gårdsplanen är singelbelagd med vårdträd mot öster. Mangårdsbyggnaden är uppförd med putsade gulmålade fasader och vitmålade hörnkedjor. Fasaden mot trädgården är försedd med en större frontespis flankerad av två mindre takkupor. Mot söder finns en inglasad veranda och mot öster en inglasad förstukvist, båda av senare datum. Mansardtak med rött, modernt enkupigt tegel. Två takkupor och ett antal mindre takfönster mot öster (moderna). Tre putsade skorstenar, placerade på taknocken. Spröjsade, vitmålade två- och fyrluftsfönster av senare datum med putsade och vitmålade omfattningar. Till gården finns ett flertal uthus, dock utan något större kulturhistoriskt värde. Även då mangårdsbyggnaden genom åren genomgått omfattande renoveringar med bl.a. nya fönster, dörrar och tegeltak är huvuddragen från den äldre byggnaden fortfarande tydligt avläsbara. Gården har ett stort historiskt värde för orten och har därmed fått högsta klassificeringen. Gården är skyddad med utökad lovplikt i områdesbetämmelser.

Uppåkra gård, Väståkravägen 18, Stora Uppåkra 12:3

Uppåkragården var ett tidigare akademihemman som flyttades från Uppåkra by vid enskiftet 1811. Gården ägdes fram till början av 1990-talet av Domänverket men är sedan dess avstyckad och privatägd. Nuvarande mangårdsbyggnad uppfördes 1909 och är i 1 ½ plan uppförd i putsat tegel med frontespis mot söder och rusticerade hörnpilastrar. Fönstren har sexdelade tvåluftsfönster med dekorativa foder. Sadeltaket är belagt med rött tegel med nätta takkupor mot gårdsplanen och två putsade skorstenar.

Från mangårdsbyggnaden utgår två flygelbyggnader som stilistiskt anknyter till huvudbyggnaden i tak- och fasadmaterial. Gården består i övrigt av en sammanhängande ekonomibyggnadslänga med plåtklätt tak delvis uppförd i korsvirke samt ytterligare en korsvirkeslänga.

Runt gården finns en större uppvuxen park.

Mangårdsbyggnaden har genomgått en del förändringar men gården är forfarande till stora delar välbevarad, särskilt ekonomibyggnaderna i korsvirke.

Gården är skyddad genom utökad lovplikt i områdesbestämmelser.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Lillgården, Väståkravägen 47, Stora Uppåkra 1:4

1909

U-formad gårdsenhet uppförd 1909 runt en grusad gårdsplan. Gården inrymde ursprungligen arbetarbostäder till Uppåkra gård men är idag avstyckad som privatbostad. L-format sammanbyggt bostadshus som fram till 1990-talet utgjordes av två separata byggnader. Boningshuset är uppbyggt som en traditionell långsträckt skånelänga med fasader av vitkalkat tegel, vilade på en låg fogad naturstenssockel, delvis förstärkt. Takfallen täcks av grå korrugerad eternit. Fönster av olika utformning och ålder, varav enstaka ursprungliga spröjsade tvåluftsfönster mot norr. Dörrar är av varierande ålder. Samtliga fönster- och dörrpartier är rödmålade. Tillhörande välbevarat brygghus samt uthus i korsvirke med rödmålad timran och fack av vitputsat tegel. Samtliga byggnader har sadeltak med korrugerad eternit.

Gården har till stora delar bevarat sin ursprungliga karaktär och utgör ett fint exempel på äldre arbetarbostäder med tillhörande brygghus och uthus.

Lommavägen 198, Hjärup 3:2

1868

Fyrlängad gård med huvudbyggnad uppförd i gult tegel med murad fris och murade hörnpilastrar i en mörkare tegelnyans. Byggnaden är avtäckt med enkupigt tegel och har två oputsade skorstenar. Huvudbyggnaden orineterar sig mot trädgården där en centralt placerad frontespis återfinns. Frontespisens vindskivor är är dekorerade med snickarglädje och dess lunettfönster har en ovanlig nygotisk spröjsning. På gårdssidan sitter även en utbyggnad med murade hörnpilastrar och ett oxögefönster med kvadratisk spröjsning.

På huvudbyggnadens västra gavel sitter fyra spetsbågiga fönster vars spröjsning har en nygotisk karaktär. Gården ramas in av tre ekonomibyggnader varav två är murade och någotsånär samtida med huvudbyggnaden. I de murade ekonomibyggnaderna sitter både sexdelade träfönster samt småspröjsade fönster i gjutjärn.

Gården har genomgått en del förändringar men har i huvudsak sin karaktär bevarad.

Stenshög, Hjärupsvägen 26 , Hjärup 23:1

Gården Stenshög (Hjärup 9) fick vid enskiftet 1811 ligga kvar i byn. Idag återstår endast boningslängan som uppfördes år 1817 på Lilla Uppåkra 6, men som år 1837 flyttades till sin nuvarande plats, något söder om den ursprungliga gården.

Den ståtliga mangårdsbyggnaden är vitputsad och vilar på en låg gråmålad sockel. Mot väster finns en frontespis och inglasad veranda som kröns av en balkong. Sadeltaket täcks av rött tegel. med tre äldre, vitputsade skorstenar placerade längs nocken. De vitmålade, spröjsade tvåluftsfönstren har blåmålad karm och fönsterbleck. I trädgården framför huset står en runsten ”Navnes sten” från omkring 1050, som ursprungligen stod på en åker söder om Lommavägen, men som flyttades till sin nuvarande plats av den tidigare ägaren till Stenshög.

Byggnaden är en av de få gårdar som finns kvar på den ursprungliga bytomten och därmed viktig för förståelsen av Hjärups historiska utveckling. Att ekonomibyggnaderna är borta minskar dock den historiska läsbarheten.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Väståkra gård, Väståkravägen 47, Stora Uppåkra 12:112

Väståkra gård är en enskiftesgård där mangårdsbyggnaden är uppförd 1890. Byggnaden är murad och putsad samt avfärgad i en gul kulör. På taket ligger eternitskiffertak och byggnaden har två oputsade skorstenar. Fönstren består av sexdelade tvålufstfönster. Byggnaden har ett par yngre tillbyggnader men bevarar i stort en äldre karaktär i form och detaljer. Till gården hör en ekonomilänga uppförd i gult tegel med ett flertal garageportar i trä samt eternitskiffertak. Nordväst om mangårdsbyggnaden ligger en större ekonomibyggnad som avstyckats från fastigheten.

Gården har ett stort antal äldre detaljer som exempelvis takmaterial och fönster och har tillsammans med den uppväxtra trädgården ett miljöskapande värde.

Vägen som går utanför gården var tidigare den huvudsakliga öst-västliga vägen mellan Uppåkra och Vragerup men ersattes av den nuvarande Väståkravägen i början av 1990-talet.

Gården är skyddad med utökad lovplikt i områdesbetämmelser.

Hjärupsgården, Lommavägen 53, Hjärup 21:36

Hjärups gård (Hjärup nr 5) var en av de gårdar om låg kvar på bytomten efter enskiftet 1811, men som inte nämnvärt berördes av tätortens utbyggnad under 1900-talet. Den ursprungligen kringbyggda korsvirkesgården ersattes av nuvarande mangårdsbyggnad med u-formade ekonomibyggnader på 1850-talet. Övriga ekonomibyggnader är senare tillkomna. Öster om mangårdsbyggnaden finns en stor parkliknande trädgård. Boningshuset har putsade och vitmålade fasader och vilar på en låg gråmålad sockel. Sadeltaket har valmade gavlar och är belagt med tvåkupigt rött tegel. Profilerad takfot i tre språng. Två äldre skorstenar i tegel med profilerade krön, placerade längs nocken. Mindre frontespis mot söder med äldre rödmålat lunettfönster. Övriga fönster utgörs av enluftsfönster utan spröjs, troligen insatta vid mitten av 1900-talet liksom dörrpartier, klädda med rödmålad panel. Avvattning med stuprör och hängrännor i modernt utförande. Gårdsplanen är belagd med singel.

Boningshuset har genom fönster- och dörrbyte förlorat mycket av sin ursprugliga karaktär men har ett historiskt värde genom att den ligger kvar på sin ursprungliga plats från innan enskiftet.

Hjärupslunds gård, Stationsvägen 24, 18:18

Hjärupslund, en av gårdarna på Hjärup 4 &10, byggdes upp på sin nuvarande plats år 1875 efter en brand. Mangårdsbyggnaden har spritputsade vitmålade fasader med slätputsade omfattningar. Byggnaden vilar på en putsad, gråmålad och något utkragande sockel. Mot trädgården är byggnaden försedd med en frontespis och inglasad veranda. Sadeltaket täcks av rött enkupigt tegel. En mindre takkupa mot öster. Blåmålade spröjsade tvåluftsfönster. De två huvudentréerna är placerade mot öster med uppglasade spegeldörrar, målade i blå kulör lika fönstren. Trappor av granit. Två tillhörande ekonomibyggnader mot öster, med putsade och vitmålade fasader respektive rödmålad panel. Båda ekonomibyggnaderna täcks av svarta plåttak.

Gårdsmiljön omgärdas mot väster av en uppvuxen, större trädgård. Mangårdsbyggnaden har i huvudsak bevarat sin ursprungliga karaktär.

Kyrkstigen 25, Stora Uppåkra 6:3

Gården uppfördes 1864 och består av en mangårdsbyggnad med U-formade ekonomibyggnader runt en singelbelagd gårdsplan. På ett fotografi från 1930-talet kan man se att fasaderna ursprungligen var i gul/rött tegel med taktäckning av rött tegel. Byggnaderna är sedan 1970-talet vitmålade med taktäckning av eternit.

Boningshuset utgörs av en långsträckt skånelänga med brant takfall. Huset vilar på en låg gråmålad gjuten sockel. Tegelfasaderna är vitmålade med synlig underliggande tegelstruktur. Byggnaden har profilerad takfot och taktäckningen är av korrugerad eternit med en större takkupa in mot gårdsplanen. Spröjsade, svartmålade tvåluftsfönster (ej ursprungliga) och modern panelklädd entrédörr mot söder.

Villor och småhus

Beskrivning

Den vanligaste typen av bostadsbebyggelse i Hjärup utgörs av enskilda enfamiljshus eller områden med fristående enfamiljshus av olika typ och storlek. Kategorin villor och småhus delas upp i olika underkategorier (se karta nästa sida). Till villor och småhus förs alla fristående enfamiljshus, och häri inryms alltifrån enkla småhus från 1800-talet till massproducerade, gruppbyggda villaområden. Villa- och småhusområdena i Hjärup är den typ av bostadsbebyggelse som utgör den till ytan allra största andelen av de i Hjärup förekommande bebyggelsetyperna.
Huvudkategorin villor och småhus rymmer byggnader och områden från 1800-talet fram till och med nutida bebyggelse. Däremellan beskrivs sekelskiftet fram till 1930, egnahemsvillor från 1920- till 40-talet, villor från1960-talet, villor från sent 1960- och 1970-tal samt 1980-talet och framåt. Indelningen i underkategorierna bygger på stildrag och byggnadssätt vilka formats av respektive tids ideal.

Den äldre bebyggelsen

Den äldsta småhusbebyggelsen i Hjärup är koncentrerad kring det äldre gatunätet, framförallt kring Åttegränd, Hjärupsvägen, Gamla Lundavägen och Stationsstigen. Vid dessa gator och vägar bidrar de äldre byggnaderna till den särpräglade och i viss mån ålderdomliga karaktären. Därför har också enstaka bostadshus som förändrats i hög grad, men som trots detta fortfarande är en viktig del av gatans miljö, utpekats som sockerkorn. De lummiga trädgårdarna med äldre små uthuslängor är också en viktig del av upplevelsen av dessa gator och vägar.

Modernismens villaområden

Merparten av Hjärups villor uppfördes i gruppbyggda områden under 1960- och 70-talen. Villorna är ofta strukturerade i långsträckta kvarter längs gatorna och består av friliggande villor eller småhus med egen trädgård på alla sidor. Eftersom många områden tillkom under 1960- och 1970-talet, när trafikseparering var det rådande idealet, har gatustrukturen till stor del karaktären av säckgator. Dessa villaområden kan trots sin stora utbredning i orten inte betecknas som storskaliga i sin karaktär. En varierande husplacering, antingen inom eller mellan områdena, bidrar till att ge olika struktur till både villornas trädgårdar och gaturummen.

Sockerbitar och sockerkorn

De byggnader/områden som presenteras som sockerbitar är utpekade på grundval av att de är särskilt väl bevarade och representativa för sin tid och har arkitektoniska och miljömässiga upplevelsevärden. Byggnaderna kan också ha betydelse för Hjärups historia. För dessa är förvanskningsförbudet i plan- och bygglagen tillämpligt och byggnader bör skyddas i detaljplan. De byggnader/områden som presenteras som sockerkorn kan i grunden ha samma kvaliteter som sockerbitar, men har genomgått större förändringar under de år som gått sedan de uppfördes. Byggnaderna har därför ofta stora vilande kulturhistoriska värden som kan återskapas. För dessa byggnader väger plan- och bygglagens krav om varsamhet tungt.

Hjärups villabebyggelse är i huvudsak uppförd under 1960- och 70-talen. De flesta av dessa villor är så kallade katalog- eller typhus, som förekommer i fler än ett exemplar. Vid ett urval har därför högre krav ställts på arkitektoniskt värde, grad av ursprungsskick, sällsynthet, roll i stadsbilden och kulturhistoriskt värde. Det stora antalet villor har resulterat i att få villor eller områden har utpekats som sockerbitar eller sockerkorn från denna tidsperiod. Dessa villaområden kan dock ändå ha ett värde för Hjärups historia och stadsbild.

I det följande finns en närmare beskrivning av de olika kategorier av villa- och småhusområden som finns i Hjärup, samt utvalda byggnader i respektive kategori.

Kategorier inom villor och småhus

Äldre bostadshus från 1800-talet
Enklare småhus ursprungligen uppförda under 1800-talet och oftast lokaliserade i rad längs någon av Hjärups äldre vägar, s.k. husmanshus.

Villor från förra sekelskiftet fram till 1930
Individuellt utformade, större och ofta praktfulla villor från 1900-talets tre första decennier.

Egnahemsvillor från 1920- till 40-talet
Individuellt utformade egnahemsvillor byggda för medelklass och mindre bemedlade.

Villor från tidigt 1960-tal
Områden med villor från 1960-talets första del.

Villor från sent 1960-tal och 1970-tal
Gruppbyggda områden med typhus från samma årtal placerade i en tydlig genomgående struktur.

Villor från 1980-tal och framåt
Huvudsakligen homogena villaområden. De flesta hus inom kategorin är byggda under 1990- eller 2000-talet.

Äldre bostadshus från 1800-talet

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av enklare småhus ursprungligen uppförda under 1800-talet, oftast lokaliserade i rad längs någon av Hjärups äldre vägar, s.k. gathus. Med sin lokalisering och gruppering berättar de om samhällets äldre historia och om de bystrukturer som uppstod efter att enskiftet splittrat den ursprungliga byn. De flesta av byggnaderna i denna kategori har tillkommit efter att större gårdar, framförallt gården Hjärup nr 8, sålt av mindre markplättar efter enskiftet i början av 1800-talet. De små tomterna har sedan bebyggts med så kallade husmanshus. Husen har i regel tillhörande små trädgårdar och hönshus vilka i stor utsträckning finns kvar.

Läge

Majoriteten av de äldre småhusen ligger längs de tidigare bygatorna och vägarna Åttegränd, Hjärupsvägen, Gamla Lundavägen, Vanningastigen och Pågavägen, men viss äldre bebyggelse finns även i anslutning till järnvägen och längs vägar som är eller tidigare varit små markvägar ute i det öppna landskapet.

Struktur

I de flesta fall finns endast äldre bebyggelse på en sida av vägen. Åttegränd är dock ett undantag där äldre bebyggelse finns på båda sidor om gatan. På grund av områdenas långsträckta och ensidiga utbredning har de ofta ingen egen gatustruktur. Gatornas rumslighet och karaktär påverkas därför även av vilken typ av bebyggelse som finns mittemot. Vanligtvis är gatorna asfalterade med trottoar i någon form. Stor variation finns i trädgårdarnas innehåll, men ofta finns en relativt hög detaljering och eftertanke i utformningen. I flertalet trädgårdar finns äldre karaktärsfull vegetation.

Bebyggelse

Majoriteten av dessa hus har proportioner som är typisk för äldre skånsk lantlig bebyggelse. Fasadmaterialen har ursprungligen i de allra flesta fall varit antingen korsvirke, tegel, puts på tegel eller lertegel (obränt tegel, s.k. råsten). Idag har flera av byggnaderna ändrade fasad- och takmaterial. Hus med tegelfasader är oftast från efter 1870, då det brända teglet började bli mer vanligt. Dagens färgsättningar varierar, men oftast är husen vitmålade. De flesta hus i denna kategori har byggts om och ändrats mycket med tiden. Några hus har med åren fått villakaraktär, men endast ett fåtal byggnader har ändrats så mycket att de helt tappat sin äldre karaktär.

Värden

Dessa hus bidrar till att ortens historia kan utläsas i dagens miljöer och även om bebyggelsen i stora stycken genomgått stora förändringar, är den värdefull ur kulturmiljösynpunkt. Med sin småskalighet, ålderdomliga prägel och variationsrikedom bidrar den med såväl estetiska, arkitektoniska och kulturhistoriska värden som trivselvärden. Många av byggnaderna är även sammankopplade med minnen och historier, samt visar spår av det levda livet på orten genom tiderna. De har därför även relativt höga affektionsvärden. Till områdenas höga trivselvärden bidrar också trädgårdarnas variationsrika och väl uppväxta vegetation, vilket även ger estetiska, rekreativa och gröna värden. De äldre småhusen utgör en liten del av orten varför förändringar av dem och av dess omgivning påverkar karaktären mycket. Därför bör man vara ytterst restriktiv vad gäller rivningar och mycket varsam vid ombyggnader och renovering. Vid nyexploatering bör stora krav ställas på anpassning till den känsliga miljön. Se vidare under rutan ”Tänk på!”.

Tidstypiska karaktärsdrag

Exempel på bystruktur för bostadshus från 1800-talet, Gamla Lundavägen

Bebyggelsen är belägen längs de gamla huvudvägarna, längs järnvägen och längs gamla bygator. Husen är ofta placerade nära gatan, direkt i gatuliv eller med mindre rabatt eller förträdgård. Tomterna har en varierande storlek. Byggnaderna är orienterade med långsidan eller gaveln mot gatan. Husen är ofta placerade på ett liknande sätt längs med samma gata och har mindre ekonomibyggnader som hönshus bakom bostadshusen eller i vinkel.

Tänk på!

Byggnadernas tidstypiska och enkla arkitektur är värdefull.

Var särskilt varsam med fasader och takfall mot gatan. Bevara takfallens enkla, obrutna karaktär. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksida och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt. Ett par mindre takkupor är ofta mindre visuellt påtagliga än en stor.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Bibehåll vitkalkade fasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning, oinklädda skorstenar och originalfönster. Använd gärna kulturglas i ytterdel av båge. Har fönster spröjsning så använd äkta spröjs. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Eftersträva skarpa vinklar på stuprör. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Nya fönster görs av trä och anpassas till befintliga murhål indelning och dimensioner.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden, gärna i vinkel mot huvudbyggnad. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, grusgångar, fruktträd och enkel omgärdning. Var varsam med den lummiga karaktären såväl som med äldre uthuslängor. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Åttegränd, Hjärup 8:45
1800-talets mitt

Litet uthus med välbevarade detaljer såsom dörrar, fönster med fönsterbleck samt kalkputsad fasad. Byggnaden har enligt uppgift tidigare varit ett bageri och är starkt karaktärsskapande för Åttegränd och ligger inbäddad i lummig grönska med uppväxta äppelträd. Intill byggnaden står en bevarad handpump i gjutjärn.

Gamla Lundavägen 3, Hjärup 8:41

1860

Ett husmanshus från 1860, uppfört längs med gamla vägen mot Malmö och Lund och beläget bakom huset som ligger i liv med gatan. Byggnaden är relativt sentida sammanbyggd med det tillhörande hönshuset. Tacktäckningen på byggnaden och dess tillhörande hönshus består av papp lagt på gammalt vis med synliga sparrar. Entrédörr, takavvattning och fönster har sentida utformning. Byggnaderna är putsade och vitmenade vilket tillsammans med taktäckningen ger en äldre karaktär. Trädgården är traditionell och välhållen med bl.a. grusgångar och gamla äppleträd.

Gamla Lundavägen 5, Hjärup 8:48

1800-talets mitt

Ett husmanshus från mitten av 1800-talet med sitt nuvarande huvudsakliga utseende från 1909, uppfört längs med gamla vägen mot Malmö och Lund. Byggnaden ligger intill gatan med en liten förträdgård framför samt en liten ekonomibyggnad, troligen hönshus, i vinkel. Byggnaden har troligen genomgått en modernisering kring 1930-talet då det tvåkupiga tegeltaket och två- och treluftsfönstren tillkommit, i övrigt bevarar den ett flertal äldre detaljer såsom ett lunettfönster i den nordöstra gaveln. Takkupa och takfönster är senare tillkomna. Uthuset har ett korrugerat eternittak och har likt bostadshuset bevarade murade skorstenar.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Gamla Lundavägen 7, Hjärup 8:52

1800-talets mitt

Ett husmanshus förlagt med gaveln mot vägen. Byggnaden är spritputsad och avfärgad med en rödaktig kulör och är avtäckt med papp på gammalt vis. Byggnaden har sentida detaljer såsom pivåhängda fönster och plåtinklädd skorsten men bidrar till områdets karaktär med sin taktäckning, i huvudsak bevarade volym och placering.

Gamla Lundavägen 9 & 11, Hjärup 8:58 &Hjärup 8:93

1929

Två sammanbyggda fastigheter placerade i liv med gatan med mindre förträdgårdar och bevarade uthus på baksidan. Byggnaderna är relativt förändrade med bland annat stora takkupor och utbyggnader mot baksidan men bidrar positivt till områdets karaktär genom de mot gatan i huvudsak intakta volymerna samt de bevarade uthusen.

Gamla Lundavägen 13 & 15, Hjärup 8:34 & Hjärup 8:36

1864 resp 1929

Två av tre byggnader som är sammanbyggda men ändå har egna uttryck. Hjärup 8:34 är spritputsad och avfärgad i en gul kulör med vita fönsterfoder och spröjsade sentida fönster. Byggnaden är avtäckt med ett tvåkupigt tegeltak och har en oinklädd murad skorsten vilken den delar med fastigheten intill. Byggnaden saknar entré mot gatan. Hjärup 8:36 är även den en putsad byggnad med en mörkare gul kulör, träfärgade ospröjsade fönster och dörr. Fastigheten är avtäckt med papp i gammal stil och har fönstrens välvning bevarad även om fönstren är bytta. Byggnaderna bidrar till områdets karaktär genom de bevarade volymerna och avsaknaden av takkupor mot gatan. Byggnadernas taktäckning bidrar till den äldre karaktären i området.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Gamla Lundavägen 21, Hjärup 8:87

1865

Ett husmanshus som ligger tillsammans med flera andra liknande hus längs Gamla Lundavägen. Byggnaden är sammanbyggd med den intilligande byggnaden i vinkel men bevarar i övrigt ursprunglig volym. Byggnaden är avtäckt med tvåkupigt tegel och bevarar ursprunglig gesims i takfot och oinkädd skorsten. Fönstren är spröjsade moderna pivåhängda och dörren är modern men i anpassad stil. Byggnaden ligger vänd mot gatan med en liten förträdgård som även har bevarat äldre staket.

Åttegränd 1, Hjärup 8:274

1800-talets mitt (1909 enl fastighetsregistret, troligen införd då)

Husmanshus i hörnet Åttevägen/Åttegränd placerad indragen från gränden med en förträdgård med knotiga äldre fruktträd. Bakom byggnaden finns ett par uthus. Husmanshusen längs Åttegränd tillkom, precis som dem vid Gamla Lundavägen, när gård nr 8 styckades i ett stort antal tomter kring mitten av 1800-talet. Byggnaden har troligen genomgått en modernisering kring 1960-talet då nuvarande dörr samt takkupa tillkommit, i övrigt har den en tydlig 1800-talskaraktär, där karaktärsskapande delar består av taktäckning, fönstersättning och färgsättning med vitkalkade väggar, svartmålad sockel och blå fönster och dörrar.

Åttegränd 4, Hjärup 8:285

1800

Husmanshus vid Åttegränds början. Byggnaden är enligt fastighetsregistret uppförd redan år 1800 vilket i så fall gör den till den näst äldsta byggnaden i orten, efter Åkershus från 1798. Byggnaden har genomgått en del förändringar men bidrar genom sin i huvudsak bevarade volym samt spröjsade fönster till grändens karaktär. Både tak och gavelrösten är täckta med eternitskiffer. Materialet är mycket vanligt förekommande vid modernisering av äldre hus i Skåne kring 1960-talet och har därför ett värde i sig.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Trädgårdsmästaren 31, Hjärup 8:215

1800-talets mitt (1909 enl fastighetsregistret, troligen införd då)

En bostadslänga i hörnet mot Åttevägen som är sammanbyggd med en intilliggande bostadsdel i vinkel. Byggnaderna är indragna från gatorna och har en uppväxt trädgård omkring sig. Karaktärsskapande delar på byggnaderna är putsade och vitmenade fasader, spröjsade och blåmålade fönster, skiffereternittak och i huvudsak bevarade volymer.

Hjärupsvägen 39, Hjärup 9:11

1800-talets mitt

(1946 i fastighetsregistret)

Ett bostadshus från mitten eller andra halvan av 1800-talet som genomgått ett flertal förändringar. Byggnadens fönsterpartier är troligen från tiden kring 1930-talet då ursprungliga inner- och ytterbågar bytts mot de nuvarande kopplade treluftsfönstren. Byggnaden har sedan genomgått en större förändring 1kring 946 då skiffereternit, entrépartier och förträdgårdsstaket tillkommit. Takfönstret har tillkommit senare. Byggnadens kvalitéer består i den i viss mån bevarade karaktären av gathus från 1800-talet med tillhörande ekonomibyggnad samt de tyligt avläsbara förändringarna med bland annat de många tidstypiska detaljerna från renoveringen 1946.

Pågavägen 15, Hjärup 4:278

1870

Ett av ett fåtal äldre bostadshus som ligger i anlutning till järnvägen på dess västra sida. Byggnaden har i huvudsak en sentida utformning i korsvirkesstil men har en del äldre karaktärsskapande delar såsom byggnadens placering gentemot gatan och taktäckning i tegel från början av 1900-talet.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Åttevägen 4, Hjärup 8:20

1909

Ett bostadshus från tidigt 1900-tal som bevarat en stor del av sin ursprungliga karaktär med taktäckning, putsad fasad, spröjsade fönster och uthus.

Hjärupskroken 15, Hjärup 14:3

1800-talets andra hälft

Före detta statarbostad som byggts för att husera arbetare till Hjärupsgården. Byggnaden är uppförd på mark som avstyckats från samma gård och byggnaden är avtäckt med betongpannor, pivåhängda ospröjsade fönster och har en senare tillkommen takkupa mot söder. Bevarade äldre detaljer består av fönster- och dörröppningarnas välvning, synliga taksparrar i takfot samt oputsad skorsten. Byggnaden har ett historiskt värde genom att den ursprungligen huserat statare.

Hjärupskroken 17, Hjärup 5:2

1928

En bostadslänga som ligger tillsammans med flera andra äldre byggnader längs den äldre bygatan Vanningastigen, som kring dessa hus är omdöpt till Hjärupskroken. Byggnaden har äldre karaktärsdrag bevarade i form av taktäckning i tegel och panelerade gavelrösten. Garaget är välbevarat från första halvan av 1900-talet och är kulturhistoriskt intressant genom sin oförändrade karaktär.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Hjärupskroken 20, Hjärup 20:2

1800-talets andra hälft

Före detta statarbostad som byggts för att husera arbetare till Hjärupsgården. Byggnaden är uppförd på mark som avstyckats från samma gård. Byggnaden är avtäckt med enkupiga tegelpannor, troligen förhållandevis sentida tillkomnaoch har senare tillkomna takkupor. I muren som avgränsar uteplatsen sitter gamla gjutjärnsfönster vars mittpost är utformade som kolonner. Vägen till Hjärupsgården gick genom den nuvarande trädgården. Byggnaden har ett historiskt värde genom att den ursprungligen huserat statare.

Åttevägen/Hjärupsvägen, Hjärup 9:4
1880-tal

I hörnan Åttevägen/Hjärupsvägen ligger den f.d. bysmedjan belägen. Nuvarande byggnad tillkom på 1880-talet då en äldre föregångare revs.

Smedjan spelade förr en central roll i det lilla samhället. Här samlades bönderna med sina hästar för skoning eller för att få något jordbruksredskap reparerat. Smedjan var i bruk fram till slutet av 1970-talet. Byggnaden används idag som förråd.

Byggnaden, som utgörs av två sammanbyggda hus, ligger i liv med Åttevägen med fasader av vitmålat tegel, delvis inklätt med brunmålad träpanel. Den södra byggnaden täcks av ett pappklätt sadeltak medan den norra byggnaden, delvis riven, har ett pulpettak. Fönstren utgörs av spröjsade tvåluftsfönster, brunmålade. Byggnaden är i relativt dåligt skick.

Hjärupsvägen 21, Hjärup 8:40

1909

Ett bostadshus med tillhörande uthus från 1900-talets första år. Byggnaden har en stor mängd bevarade detaljer från uppförandeåret såsom putsade fasader, småspröjsade fönster, lunettfönster i takfallet, tvåkupigt taktegel och uthus. Trädgården har många bevarade drag såsom uppväxna fruktträd, buxbomshäckar och stenläggning kring huset.

Villor från förra sekelskiftet fram till 1930

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av ett mindre antal individuellt utformade, större villor från tiden kring sekelskiftet och fram till 1930. I Hjärup byggdes endast ett fåtal villor under denna tid och de har, trots spannet i tid, en likartad sekelskifteskaraktär. I kategorin ingår även den före detta stationen och stinsbostaden som sedan decennier tillbaka fungerat som privatbostäder.

Läge

Sekelskiftesvillorna återfinns längs äldre bygator och vägsträckningar såsom Stationsstigen och längs Lommavägen.

Struktur

Tomterna är ofta stora och har väl uppvuxen grönska, vilket ger en sammanhållen, lummig karaktär åt områdena. Vissa av tomterna avgränsas mot gatan av grindpartier och vackra staket.

Bebyggelse

Byggnaderna är alla individuellt utformade och har sin egen karaktär. De utgörs av stora villor i tegel eller puts med mer eller mindre symmetrisk uppdelning av volymer. Omsorg återfinns i detaljerna, t.ex. i variationsrika tegelskiften, hörnrusticeringar, friser och ornament, omsorgsfullt utformade fönster, verandor, etc. Takmaterial är mestadels tegel eller plåt.

Värden

Hjärups sekelskiftesvillor har ett miljöskapande värde i dess omgivning. I fallet med stationen och stinsbostaden så bidrar dess byggnader till att ortens historia blir läsbar. En del avbyggnaderna har stora arkitektoniska värden, se vidare under rutan ”Tänk på!”

Tidstypiska karaktärsdrag

Exempel på placering sekelskiftesvillor i Hjärup.

Bebyggelsen är placerad längs med Stationsstigen, en äldre vägdragning i Hjärup som går mellan stationen och Hjärups äldre bykärna. Villorna är centralt placerade på sina tomter och omgivna av trädgårdar.

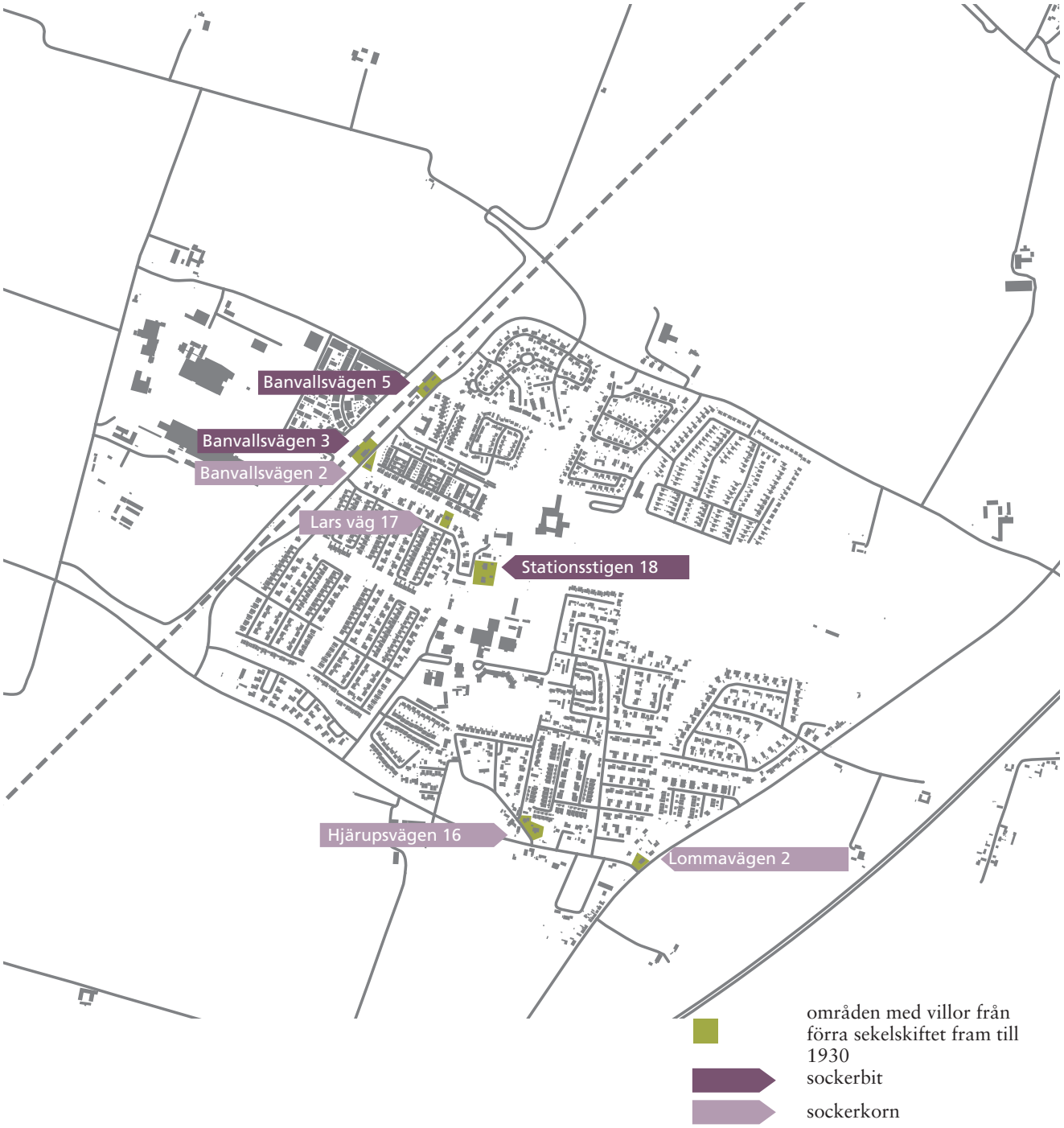

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull.

Var särskilt varsam med fasader och takfall mot gatan. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksida och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt. Ett par mindre takkupor är ofta mindre visuellt påtagliga än en stor.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Bibehåll omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning och oinklädda skorstenar. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Har fönster spröjs så använd äkta spröjs. Använd gärna kulturglas i ytterdel av båge. Eftersträva skarpa vinklar på stuprör. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Nya fönster görs av trä och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, grusgångar, fruktträd och enkel omgärdning. Var varsam med den lummiga karaktären såväl som med äldre uthuslängor. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

F.d. järnvägsstationen, Banvallsvägen 3, Hjärup 4:277
Arkitekt: Folke Zettervall
1909

På 1850-talet anlades Södra stambanan genom Hjärups bymarker. Den f.d. stationsbyggnaden i Hjärup byggdes år 1909 och ersatte en tidigare hållplats norr om det nuvarande stationsläget. Då stationen blev belägen inom Uppåkra socken fick den namnet Uppåkra station. Stationen var i bruk fram till år 1979 och är idag privatbostad.

Stationsbyggnaden och den intilliggande stinsbostaden ritades av SJ:s dåvarande chefsarkitekt Folke Zettervall, som ritade huvuddelen av Statens järnvägars stationsbyggnader vid denna tid. Stationen utgörs av två byggnadskroppar med en mellanliggande förgård, omsluten av tegelmurar.

Byggnaden är uppförd i tidstypisk nationalromantik vilket avspeglas i materialval (s.k. äkta material: tegel, natursten och trä), en osymmetrisk volymbehandling, den omsorgsfulla detaljutformningen och det hantverksmässiga utförandet. Karakteristiskt är granittrapporna, fasadernas handslagna tegel och förekomsten av tegelornamentik, de småspröjsade fönstren och de branta takfallen avtäckta med tegel.

Byggnaden har även vissa jugendinslag såsom det flackt välvda murpartiet ovanför huvudentrén och vindskivornas utformning.

Byggnaden är exteriört välbevarad och är skyddad med rivnings- och förvanskningsförbud i detaljplan.

F.d. stinsbostad, Banvallsvägen 5, Stora Uppåkra 13:12
Arkitekt: Folke Zettervall
1909

Den f.d. stinsbostaden uppfördes samtidigt som stationsbyggnaden år 1909, och förlades strax norr om stationen. Byggnaden utgör idag privatbostad.

Stinsbostaden uppfördes likt stationsbyggnaden i tidstypisk nationalromantik, vilket avspeglas i materiaval (s.k. äkta material: tegel, natursten och trä), den omsorgsfulla detaljutformningen och det hantverksmässiga utförandet. Karakteristiskt är fasadernas handslagna tegel och förekomsten av tegelornamentik, de spröjsade fönstren (i huvudsak utbytta) och de branta takfallen avtäckta med tegel. Byggnaderna är överlag exteriört välbevarad.

Byggnaden är skyddad med rivnings- och förvanskningsförbud i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Stationsstigen 18, Hjärup 18:4

1930

Villa uppförd 1930 i sekelskiftesstil med hög gjuten gråmålad sockel, ljusblå puts med vita lisener, dörr- och fönsteromfattningar. Byggnaden har ursprungliga fönsterpartier och oinklädda murade skorstenar. Byggnaden omges av en grusad plan med större uppvuxna träd och har delar av en ursprunglig grind bevarad. Taktäckningen är sekundär men i övrigt har byggnaden en stor mängd bevarade detaljer. Karaktäristiskt för byggnaden är dess asymeteriska form, fasadindelning i putsen och brutna tak.

Byggnaden har arkitektoniska och miljöskapande värden, med bevarade detaljer och karaktärsdrag.

Lommavägen 2, Stora Uppåkra 5:2

Början av 1900-talet

Villa från början av 1900-talet. Byggnaden har en hög gjuten grönmålad sockel, fasader murade i rött tegel och tegeltak. Byggnadens numera till stor del igenmurade skyltfönster skvallrar om den tidigare butiksverksamheten. Trots bytta och igenmurade fönster har byggnaden en del bevarade karaktärsdrag i form av tegelfasader med murad takfot och tegeltak vilka ger den ett miljöskapande värde.

Fridnäs, Banvallsvägen 2, Hjärup 4:27

1930

Villa uppförd 1930 i klassicerande stil. Byggnaden är murad och tunt putsad och har rödmålade sekundära fönster med ursprunglig indelning. Byggnaden har sin asymmetriska volym bevarad och har tillsammans med sin omgivande trädgård ett miljöskapande värde.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Hjärupsvägen 16, Hjärup 8:282

1909

Murad och vitputsad villa från 1909 med tidstypiskt asymmetrisk form, valmat mansardtak med nockmurat enkupigt tegel och tidstypiskt utformade vindskivor. Villan med omgivande uppvuxen trädgård har ett miljöskapande värde i sin omgivning och ett arkitektoniskt värde med karaktär av jugend och nationalromantik.

Norrbo, Lars väg 17, Hjärup 4:104

1929

Villa uppförd 1929 med murade och putsade fasader och plåtavtäckt tak. Byggnaden har relativt sentida genomgått förändringar men har ett flertal karaktärsdrag bevarade såsom ett valmat mansardtak, ursprunglig fönsterindelning och murad profilerad takfotslist vilket ger den ett miljöskapande och arkitektoniskt värde.

Egnahemsvillor från 1920- till 40- talet

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av individuellt utformade villor uppförda för medelklass och mindre bemedlade. Under 1920-talet började även lägre tjänstemän och arbetare bygga sig mindre villor. Begreppet egnahem var från början avsett som ett ord för blygsamma bosättningar, till skillnad från större villor. För att även mindre bemedlade skulle ha möjlighet att själv äga sin bostad och en bit mark växte ”egnahemsrörelsen” fram. Under perioden 1904-1948 gavs statliga egnahemslån som gjorde det möjligt för mindre bemedlade familjer att uppföra friliggande enfamiljshus.

Läge

Egnahemshusen från denna period är förlagda längs med Gamla Lundavägen och Lommavägen.

Struktur

Villornas tomter är, med något undantag, förhållandevis små.

Bebyggelse

Villorna är förhållandevis små i 1,5-plan med sadeltak. De är uppförda i en enkel klassicerande stil med sparsam ornamentik, ofta i form av en profilerad takfot. Byggnaderna är belagda med tegelpannor, med en takkupa och en murad, oinklädd skorsten. Fönstren är antingen spröjsade eller, om byggnaden är uppförd på 1930-talet, ospröjsade med minst ett karaktäristiskt treluftsfönster. Byggnaderna har förhållandevis höga socklar med liggande källarfönster.

Värden

Egnahemsbebyggelsen i Hjärup har ett historiskt värde som en länk mellan det sena 1800-talets bostadshus och villaområdena från 1960-talet och framåt.

Tidstypiska karaktärsdrag

1920- och 30-talsvillorna i Hjärup

Bebyggelsen är belägen längs med Gamla Lundavägen och Lommavägen och bildar en årsring söderut i Hjärups utveckling. Husen ligger på relativt små tomter och är placerade nära gatan och med stor del av trädgården på baksidan.

områden med villor från 1920- till 40-talet

sockerbit

sockerkorn

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull.

Var särskilt varsam med fasader och takfall mot gatan. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksida och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt. Ett par mindre takkupor är ofta mindre visuellt påtagliga än en stor.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Bibehåll omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning, oinklädda skorstenar och originalfönster. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Använd gärna kulturglas i ytterdel av båge. Har fönster spröjs så använd äkta spröjs. Eftersträva skarpa vinklar på stuprör. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Nya fönster görs av trä och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner. Den enkla och direkta övergången mellan fasad, tegelgesims och taktegel är viktig att bevara.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, grusgångar, fruktträd och enkel omgärdning. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Lommavägen 14, Hjärup 8:73

1926

Egnahemsvilla från 1920-talet med kvardröjande nationalromatiska stilelement i form av brant takfall och småspröjade fönster. Byggnaden är vitputsad och avtäckt med tvåkupiga tegelpannor. Byggnaden saknar vindskivor. Byggnaden är välbevarad och har ett arkitektoniskt och miljöskapande värde.

Lommavägen 8, Hjärup 8:75

1940

Egnahemsvilla med gjuten gråmålad sockel, vitputsade fasader och ett sadeltak avtäckt med glaserade takpannor. Byggnaden har en profilerad takfot och hörnpilastrar samt ursprungliga, ospröjsade vitmålade träfönster. Skorstenen är murad och oputsad. Byggnaden har en i sammanhanget relativt stor trädgård med uppvuxna träd. Likt de övriga byggnaderna i kategorin saknas här vindskivor. Byggnaden har trots sitt sena tillkomstår en tydlig klassicistisk karaktär med välbevarade detaljer vilket ger den ett arkitektoniskt och miljöskapande värde.

Gamla Lundavägen 35, Stora Uppåkra 5:6

1939

Egnahemsvilla som stilistiskt balanserar på gränsen mellan 1920- och 1930-tal. Byggnaden har en hög gjuten sockel med källarfönster, putsade fasader och sadeltak belagt med tegelpannor. Treluftsfönstret på byggnadens östra fasad är förlagt i husets hörn för att visa på att byggnaden har betongstomme istället för murad dito. Byggnaden är avtäckt med tegelpannor och har en profilerad takfot. Byggnaden har ett arkitektoniskt värde med sin blandning av klassicism och funktionalism.

Villor från tidigt 1960-tal

Beskrivning

Historia

1960 påbörjades Hjärups stora utbyggnad med Skånebyn, ett stort gruppbyggt villaområde i ortens östra del intill Gamla Lundavägen.
Ett par år senare uppfördes ett litet antal individuellt utformade villor mitt i byn. Villorna kom troligen till som en följd av att orten fått kommunalt vatten i samband med uppförandet Skånebyn.
Några år senare uppfördes ett större parti gruppbyggda villor på åkrarna mellan Skånebyn i öster och de äldre delarna av byn centralt.

Läge

Skånebyn upptar en stor del av nuvarande Hjärups östra del, avgränsad mot öster med Gamla Lundavägen. De senare tillkomna villaområden har uppförts på de åkrar som legat mellan den äldre och yngre bebyggelsen samt innanför vägnätet. Den individuellt utformade villabebyggelsen från denna period är belägen relativt centralt, huvudsakligen längs Stenhögsvägen, Skolvägen och Åttevägen och öster om Klockaregårdsvägen och norr om Bäckavägen samt vid Fäladsvägen.

Struktur

Villorna i kategorin ligger antingen mitt på tomten eller närmare gatan. Trädgårdarna omgärdas med låga häckar eller saknar omgärdning. Framför byggnaderna finns garageuppfarter belagda med marksten, betongplattor eller asfalt.

Bebyggelse

Villorna runt Stenshögsvägen har en tydlig 1950- tidig 1960-tals karaktär med stark materialitet i materialval.
Byggnaderna har fasader i rött tegel med indragna fogar samt garagedel eller carport. De senare uppförda villorna norr och öster om de förstnämnda har mycket gemensamt med de tidigare såsom tegelfasader med stark materialietet men har också karaktärsdrag som pekar framåt som panelklädda gavelrösten
Husen är i 1 - 1,5 plan och har i regel väl genomtänkta planlösningar med bland annat sutterängvåningar. Nästan alltid har de källare med liggande fönster. Rött eller gult tegel är vanligt för denna typ av byggnader. Taken är framförallt sadeltak men även även flacka pulpettak förekommer. Trapporna är i betong och har ofta smidesräcken.
Standardiserade och prefabricerade delar exempelvis betongplank började användas i byggnadet. Mycket av husbyggandet utfördes dock fortfarande på plats och för hand. Bebyggelsen präglas av enkelhet, frihet från klassicerande inslag men med vissa traditionella drag såsom sadeltak täckt med lertegel och fasader med en tydlig materialitet.

Värden

Den individuellt utformade bebyggelsen från tiden är omsorgsfullt utformad med intim karaktär. Den uppvisar tidstypiska detaljer såsom tegelfasader med indragna fogar, assymetriskt placerade volymer, dörrar i ädelträ med glasning och smidesräcken och smidesstaket med geometriska möster. Dessa detaljer är hantverksmässigt utförda, svåra att ersätta och viktiga för byggnadernas uttryck. De gruppbyggda områdena uppvisar en lägre grad av detaljering men har ändå tidstypiska attribut som är viktiga att ta hänsyn till.
Ett fåtal villors exteriörer uppvisar ett i det närmaste ursprungligt skick, men ofta har dörrar, fönster och taktäckning bytts ut med standardutförande.
Se vidare under rutan ”Tänk på!”

Tidstypiska karaktärsdrag

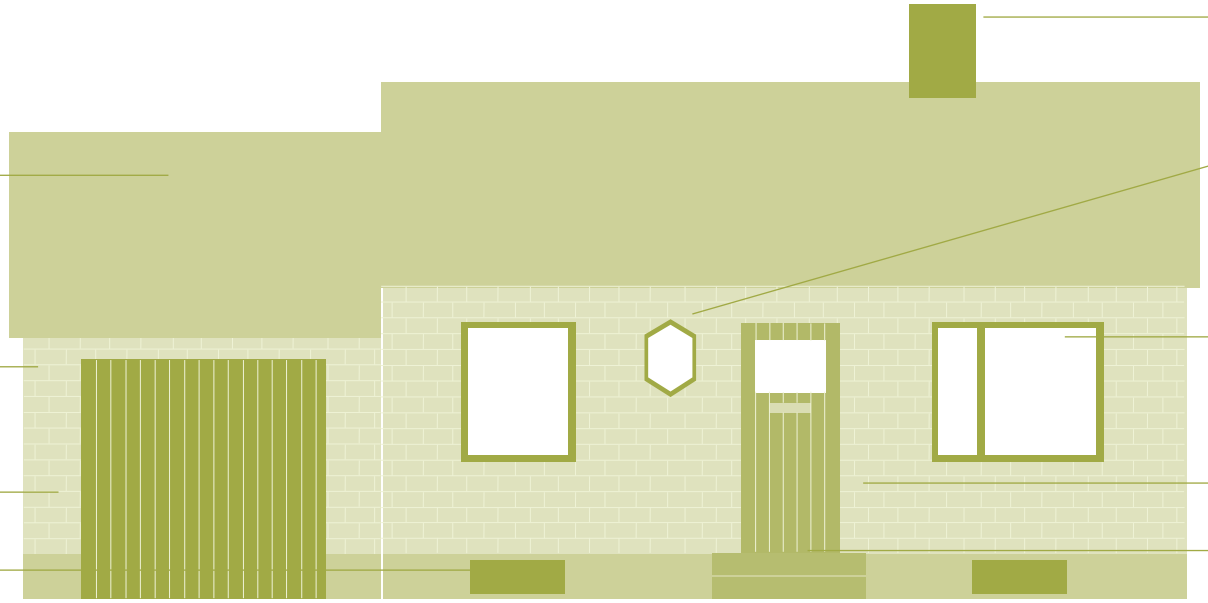

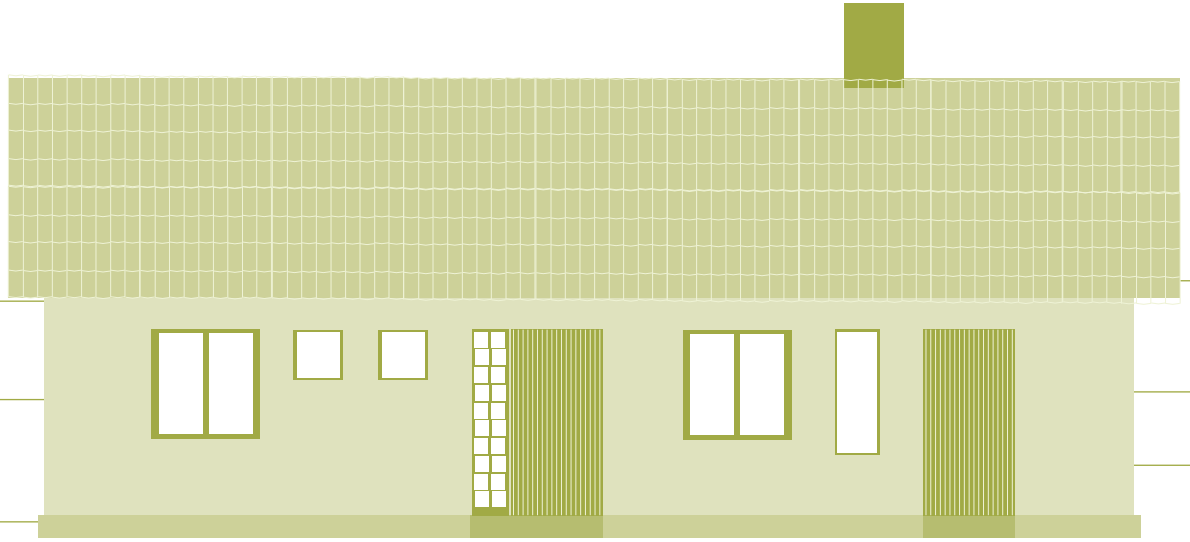

Området med de individuellt utformade tidiga 1960-talsvillorna ligger centralt i Hjärup i anslutning till det vid samma tid byggda radhusen samt äldre bebyggelse. Husen ligger indragna en bit på tomten och har här mer karaktären av infill än det storskaliga Skånebynområdet. Gatorna består av de äldre bygatorna.

Exempel på placering av de individuellt utformade 1960- talsvillorna i Hjärup anpassade till den gamla bystrukturen.

Skånebyn är det första stora sammanhållna villaområdet i Hjärup. Placering av hus och avstånd till gata varierar, men orienteringen är ofta likartad inom samma husrad. Gatorna är säckgator som matas från Gamla Lundavägen i öster och har en mjukt rundad organisk form.

Exempel på stadsplan typisk för det tidiga 1960-talets villaområden. Skånebyn.

områden med villor från tidigt 1960-tal

sockerbit

sockerkorn

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull.

Var särskilt varsam med fasader och takfall mot gatan. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksida och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt. Ett par mindre takkupor är ofta mindre visuellt påtagliga än en stor.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Bibehåll omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning, oinklädda skorstenar och originalfönster. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Eftersträva skarpa vinklar på stuprör. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Nya fönster görs av trä och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, låga murar eller häckar mot tomtgräns, vintergrön växtlighet och fruktträd. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Stenshögsvägen 9, Hjärup 21:5

1962

Välbevarad villa från det tidiga 1960-talet i en egenartad stil. Villan består av flera adderade volymer i olika vinklar. Dörrpartier och garageport är tidstypiska och utförda i ädelträ. Murad och vitmålad garagedel med ursprunglig garageport. Garageuppfarten är belagd med gatsten. Trädgårdsmurarna är i röd kalksten.

Byggnaden är i princip i originalutförande och har arkitektoniska och miljöskapande värden.

Stenshögsvägen 3, Hjärup 21:10

1962

Välbevarad enplansvilla i tidig 1960-talsstil med bevarade detaljer från uppförandeåret såsom tegelfasader med indragna fogar, murad och putsad skorsten, ursprungliga ospröjsade fönster i trä, dörrparti i ädelträ samt en putsad och vitmenad byggnadsdel med ursprungliga dörrar och carport.

Byggnaden är i princip i originalutförande och har arkitektoniska och miljöskapande värden.

Åttevägen 11, Hjärup 21:13

1962

Villa i sen 1950-talsstil med bevarade detaljer från uppförandeåret såsom tegelfasader med indragna fogar, murad oinklädd skorsten, dörrparti i ädelträ, trappräcke i metall och koppardetaljer. På taket ligger nockmurade betongpannor med ovanlig form.

Villan har i sin tidstypiska materialbehandling ett arktiektoniskt värde.

Skånebyn

1960

I Skånebyn förekommer tre varianter av villor. Den första, representerad av villan på bilden ovan, består av två byggnadskroppar i en T-form samt en fristående carport. Byggnaderna har fasader i vitmålade betongelement, panelklädda gavelrösten och sadeltak med enkupiga tegelpannor. Fönstren är ospröjsade i trä. Carporten är delvis uppförd i betongelement och har ett svagt sluttande pulpettak.

Villornas arkitektur alluderar till traditionell skånsk byggnadskonst samtidigt som de har ett flertal för tiden moderna karaktäristika vilket gör att villorna samtidigt har en tydlig 1960-talskaraktär, exempelvis de synliga betongelementen, det assymtriskt vinklade sadeltaket på den ena volymen och de ospröjsade fönstren. Villorna har därmed ett visst arkitektoniskt värde. Området är det det första stora villaområdet som uppfördes i Hjärup och blev startskottet på den expansion som karaktäriserar orten och fortsätter än idag. Detta ger även området ett lokalhistoriskt värde.

Villan på bilden ovan representerar en av de övriga två byggnadstyperna som uppfördes i området. Byggnaderna består till skillnad från de andra av en ensam länga, lagd med långsidan mot gatan. Villorna har fasader i vitmålade betongelement, panelklädda gavelrösten och sadeltak med enkupiga tegelpannor. Fönstren och dörrpartierna är i många fall likt villan ovan relativt sentida utbytta och takfönster har tillkommit men den huvudsakliga karaktären av 1960-talsvilla med alludering till den traditionella arkitekturen består.

Bäckavägen, Ängavägen, Markvägen, Slåttervägen

1966

Gruppbyggt villaområde bestående av rektangularäa volymer med garage i vinkel. Villorna alternerar mellan att ligga med långsida och gavel mot gatan. Villorna har gula tegelfasader, sadeltak med enkupigt tegel, garage i vinkel med avvikande fasadmaterial, entreparti med sidoljus och tunna vindskivor. Byggnaderna har i nästan samtliga fall genomgått en del förändringar som förändrat karaktären såsom byten av fönster och dörrpartier samt tillkommande av takfönster.

Villor från sent 1960-tal och 1970-tal

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av gruppbyggda villor uppförda från sent 1960-tal till 1980. Hjärups stora utbyggnad och omvandling till en ort med huvudsakligen villor och radhus påbörjades med anläggandet av Skånebyn 1960. Nästa stora ubyggnadsfas i Hjärup skedde efte att miljonprogrammet initierats 1965, och en stor del av bebyggelsen kom till i form av framför allt serieproducerad villabebyggelse. Två arkitekter har haft stor påverkan på ortens utformning: Fritz Janeke och Sten Samuelson vilka ritat huvuddelen av tidsperiodens villa- och radhusområden antingen tillsammans eller var för sig.

Läge

Periodens villaområden uppfördes samtidigt med radhusområden och förlades på de före detta åkrarna mellan Skånebyn i öster och järnvägen i väster.

Struktur

De gruppbyggda villaområdena består av typhus från samma årtal placerade i en tydlig genomgående struktur och präglas av enhetlighet och upprepning. Husen är huvudsakligen placerade på samma avstånd från gatan. Vanligast är placering med bara gavlar mot gatan eller att varannan rad gavel och varannan rad långsida mot gatan. Gatornas karaktär påverkas av vad förträdgårdarna består av. Den vanligaste husplaceringen på tomten ger en mindre förträdgård framför huset och en större del av tomten på baksidan av huset. Tomtstorleken varierar mellan olika områden och stor variation finns i trädgårdarnas innehåll med allt från tomter med mestadels klippt gräs till tomter med hög detaljering och eftertanke i utformningen.

Bebyggelse

Villorna från denna period har generellt en saklig utformning utan högre arkitektonisk bearbetning som en avspegling av tidens ideal och som ett resultat av att många villor är ”katalogvillor”. Under 1960-talet blev enplansvillan i tegel mycket vanlig. Under 1970-talet ökade storleken på småhusen betydligt, dels ökade ytstorleken och dels blev det vanligt med 1½-plansvillor. Man började också använda fler typer av fasadmaterial, som t.ex. brunt tegel och vit kalksandsten (mexisten). I Hjärup är 1 ½-plansvillor med tegelfasader dominerande.

Värden

De gruppbyggda områdena visar med sin stora utbredning och konsekventa genomförande på en av de mest expansiva perioderna i tätortens historia. Bebyggelsens enhetliga och rationella utformning är ett karakteristiskt drag för den tidens stilideal. Som tidsdokument har dessa områden därför ett inte försumbart kulturhistoriskt värde. Bebyggelsen har i många fall genomgått stora förändringar men inom ett flertal områden är material och kulörer bevarade från byggnationen och därmed näst intill helt enhetliga. I denna grupp har inte enskilda byggnader pekats ut utan istället har hela områden med höga värden beskrivits. Se vidare under rutan ”Tänk på!”

Tidstypiska karaktärsdrag 1970-tal

Exempel på stadsplan typisk för det sena 1960- och 1970-talets gruppbyggda villaområden. Lars väg mfl.

Villorna är uppförda alternerade med radhus. Placering av hus och avstånd från gata är samma inom området. Huset ligger ofta med gavel mot gatan.

Villaområden från sent 1960-70-tal

sockerbit

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull.
Var särskilt varsam med fasader mot gatan. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksidan och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad.
Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande.
Ursprungliga sinusprofilerade eternittak bibehålls så långt möjligt. Vid ändring eftersträvas ett uttryck lika befintligt.
Bibehåll även omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning och oinklädda skorstenar. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar.
Nya fönster anpassas till de befintliga. Tänk på att den enhetliga färgsättningen i gruppbyggda områden är viktig för helhetsupplevelsen av området.
Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.
Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, låga murar eller häckar mot tomtgräns, vintergrön växtlighet och fruktträd. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

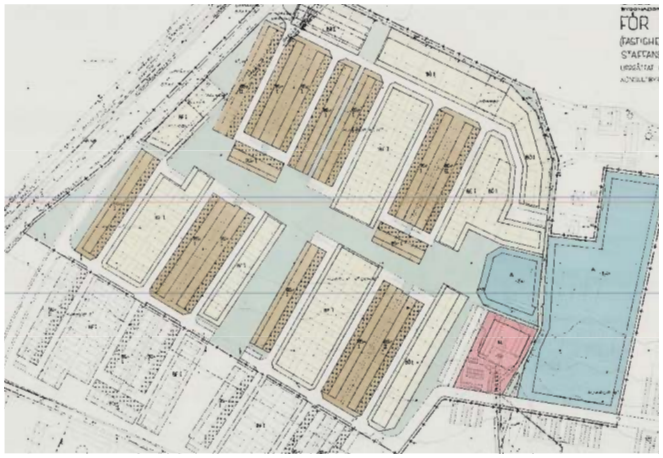

Detaljplanen för området, upprättad 1968-69. De mörkbruna partierna är radhus och de ljusa är villor.

Lars, Lottas, Petters och Hans väg

1971 Jaenecke & Samuelson AB

Gruppbyggda villor där många har välbevarade karaktärsdrag.

Området ritades av Fritz Jaenecke och Sten Samuelson och består av radhus och villor alternerade. Villorna har stora sadeltak belagda med betongpannor, stora indragna balkonger alternativt glasade partier i gavelröstet, fasader i gult eller rött tegel och panel, fönster och övriga träpartier i mörkbetsat trä. Byggnaderna har även en tillhörande carport i mörkbetsat trä.

En viss skillnad finns mellan villorna på Lars väg respektive villorna på Lottas, Peters och Hans väg; de förstnämnda har (som bilden ovan visar) indragna balkonger och gula tegelfasader medan de sistnämnda har (likt bilden till höger visar) glasade partier i gavelröstena, röda tegelfasader och mindre trädgårdar.

Genom sin välbevarade tidstypiska karaktär har området ett arkitektoniskt värde och är representativt för de villor och radhus från 1970-talet som dominerar Hjärup.

Områden med särskilda värden - sockerbitar

”Gamla Hjärup”, Blomstergården

1980 Arkitekt Sten Samuelson

Området Gamla Hjärup ritades av Sten Samuelsons arkitektkontor i Lund åt byggherren BPA och stod färdigt 1980. Området båstår både av radhus och fristående hus och har en mycket tidstypisk karaktär med tegelfasader och stora partier av mörkbetsat trä. Till fasaderna valdes gult, schatterat borstat tegel från Bara. Husens och garagens flacka tak har olika grad av lutning beroende på vilket håll de ligger och är belagda med betongpannor.

Skorstenarna är oinklädda och fönstren har en luft, saknar spröjs och är omgivna av mörkbetsat trä. Mot baksidan finns större trädgårdar med terrass närmast huset och i övrigt gräsmatta, buskar, häckar och träd och mot gatan finns i flera fall uppvuxna körsbärsträd. Bilden ovan är tagen när området var nybyggt 1981 och bilden till höger är tagen i november 2016. Bebyggelsen, markbeläggningen och gatuarmaturerna är påtagligt oförändrade.

Området har ett arkitektoniskt värde med sin särpräglade och tidstypiska arkitektur. Det har även ett dokumentvärde genom sin anpassning till bilismen; varje garage har plats för två bilar och och gatorna är trafikseparerade säckgator.

Villor från 1980-talet och framåt

Beskrivning

Historia

Kring 1980 avslutades Hjärups första stora villaexapansion. Under 1980- talet byggdes främst radhus och flerbostadshus i ortens nordvästra del (dock fortfarande öster om järnvägen). Under 1990-talet uppfördes villaområdet Stjärnan i ortens norra del. Under 2000- och 2010-talen har villaområden börjat byggas i stor utsträckning, vilket också fortsätter idag.

Läge

Villabebyggelsen från 1990-talet är belägen i ortens norra del. Under 2000-talet och framåt har villaområdena främst expanderat österut, med undantag för Hästhagen i söder. Områdena begränsas norrut av Väståkravägen (med några undantag) och söderut av Lommavägen.

Struktur

Husens orientering mot gatan och placering på tomterna skiftar vanligtvis både inom och mellan områdena. Husen är placerade i liv med gatan respektive med en förträdgård framför huset och en större del av tomten på baksidan av huset. Tomtstorlekarna varierar mellan olika områden och ibland även inom områdena. Inom vissa områden finns relativt stora tomter. Trädgårdarnas utformning varierar mellan områdena beroende på tomtstorleken. Carport eller garage förekommer inom vissa områden eller på vissa tomter.
Gatorna inom områdena är vanligtvis asfalterade och på de flesta gatorna förekommer trottoar i någon form. Gatornas karaktär och rumslighet påverkas mycket av husens placering och utseende samt vad förträdgårdarna består av. Karaktär och rumslighet varierar därför ofta från gata till gata.

Bebyggelse

Områdena har huvudsakligen tegelfasader i röda eller svartbruna kulörer och med partier eller detaljer i trä. Putsade fasader förekommer också. Tak varierar mellan traditionella sadeltak med tegel eller betongpannor till pappklädda pulpettak. Områdena är generellt i gott skick.

Värden

Det är svårt att värdera byggnader med så sent tillkomstdatum. Därför ingår inga sockerkorn eller sockerbitar i denna kategori. Vilka av dessa byggnader som bedöms som kulturhistoriskt värdefulla får framtiden utvisa. Generella förhållningstips ges dock i rutan ”Tänk på!”.

villaområden från 1980
och framåt

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull.
Var särskilt varsam med fasader mot gatan. Eventuella tillkommande takkupor, terrasser, balkonger och tillbyggnader utförs helst mot baksida och ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad.
Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande.
Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Nya fönster anpassas till de befintliga.
Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas. Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar.

Exempel på villaområden från 1980-talet och framåt

Vikingsro

2000

Villaområdet Vikingsro ritade av Lars Gezelius och Sven Gustavsson på White arkitekter åt JM. Området består av ett förhållandevis stort antal villor uppförda i en väl genomförd arkitektur som hämtar ispiration från traditionell skånsk bybebyggelse samt till 1960-talets materialbearbetning. Byggnaderna har murade fasader i rött tegel, sadeltak med tegel och utan vindskivor, indelade fönster och låg betongsockel. Byggnaderna ligger i liv med gatan och har trädgårdar på baksidorna samt spaljeförsedda entréer.

Hästhagen

2000-tal

Villaområdet Hästhagen består av ett 20-tal villor i Hjärups södra del. Byggnaderna är i ett plan och har flacka sadeltak, vitputsade fasader och stora fönsterpartier. Trädgårdarna har förhållandevis lite grönska.

Hjärup NO

2000-tal

Området består av ett större antal friliggande villor vars täta placering ger en viss radhskaraktär. Byggnaderna har fasader i brunsvart tegel och vitmålad träpanel. byggnaderna har både förträdgårdar och trädgårdar på baksidorna.

Radhus och kedjehus

Beskrivning

Ytmässigt utgör radhus- och kedjehusområdena den strax efter villor vanligaste förekommande typen av bostadsbebyggelse i Hjärup. Kategorin radhus och kedjehus delas upp i olika underkategorier beroende på byggnadsperiod. Huvudkategorin radhus och kedjehus rymmer områden från 1960-talet och fram till idag. Det första kedjehusområdet i Hjärup byggdes längs Stenshögsvägen i början av 1960-talet medan den största delen av rad- och kedjehusområdena i Hjärup uppfördes under 1970-talet.

Inom kategorin finns utpräglade radhus, d.v.s. långsträckta byggnadskroppar utan artikulering i fasad var den ena lägenheten slutar och nästa tar vid. Här finns även utpräglade kedjehus, d.v.s. individuellt urskiljbara enbostadshus som endast delvis sitter ihop. Ett antal mellanformer mellan dessa båda ytterligheter finns också.

De flesta rad- och kedjehus har en privat trädgård på baksidan och ibland förekommer även en förträdgård på framsidan. Tomtstorleken varierar mellan olika områden och stor variation finns i trädgårdarnas innehåll. Entréer och förträdgårdar inom samma område liknar ofta varandra, men har ändå en individuell karaktär. Generellt har områdena en horisontell prägel med långsträckta och låga hus. Oftast har husen 1-2 våningar med sadeltak, platt tak eller pulpettak. De vanligaste fasadmaterialen är tegel eller puts, ofta med detaljer i trä, men även betongelement förekommer.
I likhet med villaområdena påverkar även här husplaceringen gaturummets karaktär. Områdena varierar i uttryck och flera har långsträckta kvarter som sträcker sig längs gatorna. Andra områden präglas av en småskalighet; dessa har ofta korta gator där byggnadernas placering i förhållande till gatan varierar, samt en tätare uppdelning av fasaderna och små förträdgårdar. När husen saknar förträdgård resulterar detta ofta i en kalare miljö inom området.

Gatorna består vanligtvis av säckgator. Mindre utbyggnader i form av garage, carportar och/eller förråd förekommer. I flera områden finns garage/carport i utbyggnad på respektive bostadsdel, men vanligt är även att parkering och eventuellt garage finns på separat plats i närheten av bostadshusen.

Sockerbitar och sockerkorn

De byggnader/områden som presenteras som sockerbitar är utpekade på grundval av att de är särskilt väl bevarade och representativa för sin tid och har arkitektoniska och miljömässiga upplevelsevärden. Byggnaderna kan också ha betydelse för Hjärups historia. För dessa är förvanskningsförbudet i plan- och bygglagen tillämpligt och byggnader bör skyddas i detaljplan. De byggnader som presenteras som sockerkorn kan i grunden ha samma kvaliteter som sockerbitar, men har genomgått större förändringar under de år som gått sedan de uppfördes. Byggnaderna har därför ofta stora vilande kulturhistoriska värden som kan återskapas. För dessa byggnader väger plan- och bygglagens krav om varsamhet tungt.

I det följande finns en närmare beskrivning av de olika typer av radhus- och kedjehusområden som finns i Hjärup, samt av de urval av områden som gjorts för respektive underkategori.

Kategorier inom radhus och kedjehus

Rad- och kedjehus från1960-tal
De första radhusen uppfördes längs Stenshögsvägen ungefär samtidigt som Skånebyn, det första villaområdet i den sydöstra delen av samhället.

Rad- och kedjehus från 1970-tal
Något större områden präglade av allt större likriktning av det arkitektoniska uttrycket. Områden färdigställda 1980 är medtagna i denna kategori.

Rad- och kedjehusområden från 1980-tal och framåt
I norra delen av samhället uppfördes flera radhusområden från mitten av 1980-talet och framåt.

Radhus och kedjehus från 1960-talet

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av radhus och kedjehus från 1960-talet. Den första rad-/kedjehushuslängan i Hjärup byggdes 1961 på Stenshögsvägen, och några år senare tillkom en länga med kedjehus på Åttevägen, i vinkel mot den tidigare längan.

Läge och struktur

Kedjehusen längs Stenshögsvägen har karaktären av små villor sammanbyggda med garage. Husen har en mindre förträdgård mot gatan och en något större trädgård på baksidan. Kedjehusen på Åttegatan är sammanbyggda med variationer i fasadliv. Byggnaderna har även dessa mindre förträdgårdar och större trädgårdar på baksidan.

Bebyggelse

Stenshögsvägens kedjehus har en mer traditionell karaktär sprungen ur 1950-talets new realism-arkitektur medan husen på Åttevägen har en mer modern kubisk 1960-talsutforming. Byggnaderna är konsekvent uppförda med tegelfasader i rött respektive gult tegel.

Värden

Hjärups 1960-talskedjehus har en högkvalitativ och konsekvent genomförd arkitektur med tidstypiska drag och på det stora hela välbevarade detaljer. Se vidare under rutan ”Tänk på!”.

Tidstypiska karaktärsdrag

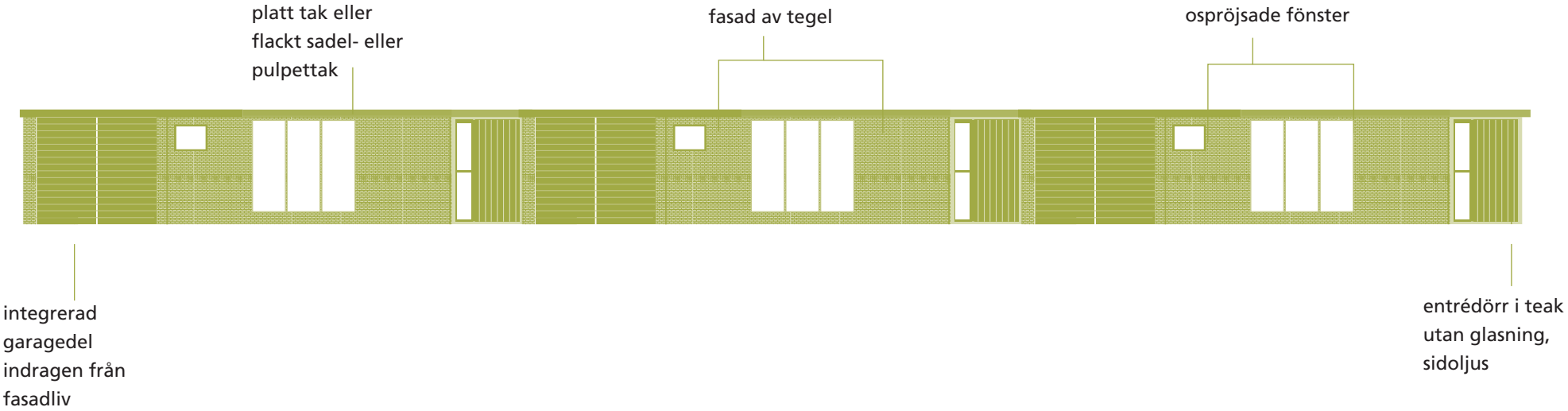

1960-talets rad- och kedjehus i Hjärups placering

Kedjehusenhusen ligger på långsträckta tomter och är förbundna med låga garagebyggnader. Byggnaderna är indragna några meter från gatan/tomtgränsen och garagen ytterligare ett par meter. Kedjehusen ligger ihopbyggda med varierade fasadliv. Trädgårdarna på baksidan ligger ostört gränsande mot en park respektive ett annat radhusområdes trädgårdar.

Tänk på!

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull. Var särskilt varsam med fasader och tak mot gatan. Takkupor, terrasser och tillbyggnader undviks på fasader och takfall som är synliga från gatan. Tillägg ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt.

Om du bygger om, byter ut delar, lägger nytt tak eller målar om har du möjlighet att återgå till ett tidstypiskt uttryck. Bibehåll omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning, oinklädda skorstenar och originalfönster utan spröjs. Tänk på att den enhetliga färgsättningen i gruppbyggda områden är viktig för helhetsupplevelsen av området. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Nya fönster görs i trä och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner. Undvik spröjsade fönster.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, låga murar eller häckar mot tomtgräns, vintergrön växtlighet och fruktträd. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive område och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Kedjehus vid Åttevägen 14-22

1964

Kjedjehusen längs Åttevägen består av totalt 6 byggnader. Fasaderna är murade i gult handslaget tegel som bryts av med stora fönster mot gatan och mot trädgården.

Byggnaderna har mörkbetsade garageportar, mörkbetsad takfot med list och stuprör av koppar samt platta, pappklädda tak.

Kedjehusen har en tidstypisk karaktär där de viktigaste karaktärsdragen är bebyggelsens kubiska formspråk, småskalighet, tegelfasader, ospröjsade fönster, integrerade garage och mörka träpartier.

Radhus vid Stenshögsvägen 2-26

1961

Området består av tretton kedjehus uppdelade i två sammanhängande längor. Husen har sadeltak i ursprungligt utförande belagda med mörka betongpannor och fasader av tegel på långsidorna och putsade fasader på gavlarna med paneltäckta gavelrösten. Centralt på byggnaderna sitter putsade skorstenar. Byggnadens fönster är i ursprungligen ospröjsade med vädringsfönster.

Byggnaderna binds samman med indragna garage. Framför husen finns små förträdgårdar och bakom husen finns små trädgårdar som är tydligt avgränsade mellan varandra.

Området har en tidstypisk småskalig karaktär där de viktigaste karaktärsdragen är tegelfasaderna som alterneras med gavlar i trä, de integrreade garagen och de ospröjsade fönstren.

Radhus och kedjehus från 1970-talet

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av radhus från från 1970-talet. För att lösa den stora bostadsbrist som rådde i Sverige initierade regeringen 1965 det så kallade miljonprogrammet. Även i Staffanstorps kommun ledde detta till en omfattande bostadsbebyggelse i form av framför allt serieproducerad villabebyggelse, men även radhus och kedjehus byggdes. Det är under denna period som de allra flesta radhus och kedjehus i Hjärup byggs. Bilen var en viktig faktor i sammanhanget och en stor del av husen har garage mot gatan. Även områden som stod färdiga 1980 har räknats in i denna kategori.

Läge och struktur

1970-talets radhusområden är i regel byggda tillsammans med tillhörande villaområden och är förlagda på före detta åkrar som legat mellan de utspridda äldre byggnadsgrupperna i samhället. På så sätt har exempelvis stationsområdet kopplats samman med bebygelsen längs Lommavägen.

Bebyggelse

Inom kategorin förekommer hustyper som i några fall är mer utpräglade radhus, i vissa fall mer renodlade kedjehus samt ibland mellanformer. Husen har mer eller mindre branta sadeltak respektive platta tak och i princip alltid tegelfasader i olika kulör.

Värden

Några av de radhus- och kedjehusområden i Hjärup som hör till denna tidsperiod har speciella värden, främst tack vare deras enheltliga och tidstypiska karaktär. Se vidare under rutan ”Tänk på!”.

Tidstypiska karaktärsdrag

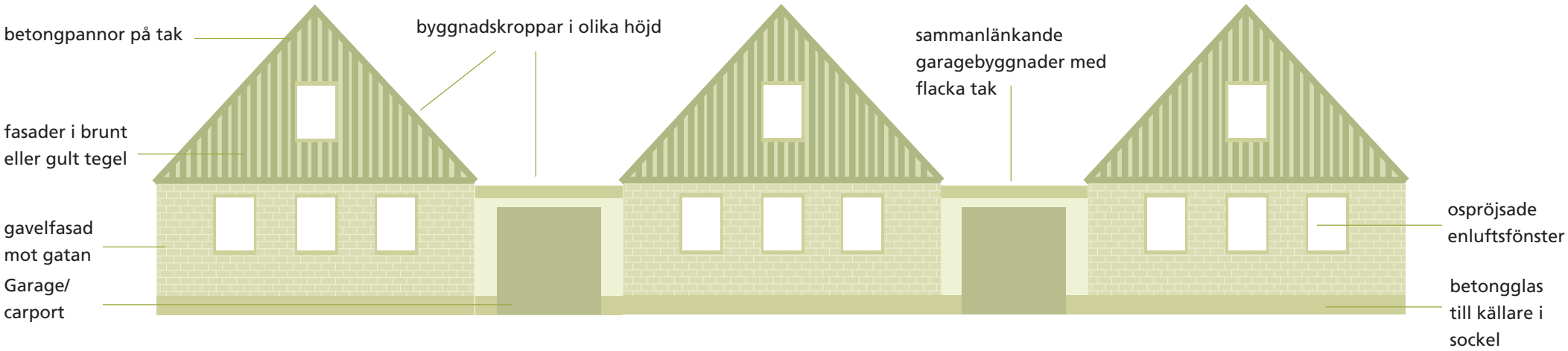

Husen är förbundna med låga garagebyggnader. Bostadshusen är indragna en bit från gatan med garage framför och trädgårdar bakom.

Exempel på stadsplan typisk för sent 1970-tal. Gamla Hjärup

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är värdefull där framförallt områdenas enhetlighet ger avläsbara kulturhistoriska kvalitéer. Var särskilt varsam med fasader och tak mot gatan. Takkupor, terrasser och tillbyggnader undviks på fasader och takfall som är synliga från gatan. Tillägg ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad och omgivning. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Takkupor görs så nätta som möjligt. Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive område. Var återhållsam med plåtbeslag, som utförs nätta. Nya fönster görs i första hand av trä eller träklädd aluminium och anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner. Undvik spröjsade fönster. Bibehåll omålade tegelfasader, urpsprunglig/tidstypisk typ av taktäckning och oinklädda skorstenar. Tänk på att den enhetliga färgsättningen i gruppbyggda områden är viktig för helhetsupplevelsen av området. Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas. Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, låga murar eller häckar mot tomtgräns, vintergrön växtlighet och fruktträd. Återställ gärna karaktären om den har gått förlorad.

För sockerbitar gäller dessutom:
Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i detaljplan.

För sockerkorn gäller dessutom:
Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive område och kan skyddas i detaljplan.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Kedjehus vid Ingrids väg

1971 Jaenecke & Samuelson AB

Området består av ett stort antal kedjehus i sammanhållna mer eller mindre kubiska volymer med i huvudsak platta, svagt sluttande tak. Husen har vitmålade tegelfasader och brunbetsade trädetaljer såsom socklar, fönster, dörrar med mera. Entréerna ligger indragna bakom garagen som ligger i liv med gatan. Bakom husen finns små trädgårdar som är tydligt avgränsade mellan varandra.

Den repetitiva och likformiga gatubilden framhäver byggnadernas enkla former. Husens låga höjd, de små trädgårdarna och de smala gatorna bildar intima gaturum och en fin rumslighet. En viss variation i kedjehusens utformning finns; både hus i två plan likt de på bilden och i ett plan. Kedjehusen alterneras med friliggande villor från samma tid.

Radhus vid Botildas, Karnas, Bengts, Annas, Måns, Olas, Jöns och Emmas väg

1973 Arkitekter Fritz Jaenecke arkitektgrupp / Olivengrens arkitektkontor

Radhusen ritades av två arkitektkontor åt byggmästaren Yngve Kullenberg byggnads AB.

Husen består av två olika typer, kallade B1 och D1 vilka huvudsakligen skiljer sig åt i hur de är placerade på tomten.

Området har en mycket tidstypisk karaktär med gula tegelfasader och stora partier av mörkbetsat trä. Taken är belagda med mörka betongpannor och vindskivor, hängrännor, stuprör och andra detaljer är rödmålade.

Viss variation finns inom området, exempelvis har ett antal av husen utanpåliggande skorstenar och/eller takkupor.

Skorstenarna är oinklädda och fönstren har en luft, saknar spröjs och är omgivna av mörkbetsat trä. Mot baksidan finns större trädgårdar med terrass närmast huset och i övrigt gräsmatta, buskar, häckar och träd och mot gatan finns i flera fall uppvuxna körsbärsträd.

Radhus F368 Olas, Måns och Emmas väg

1974

Radhuslängan består av 24 radhus fördelade på tre längor. Radhusen är sammanbyggda i par vilka i sin tur är sammankopplade med nästa par genom garagebyggnader. Husen har fasader i rött tegel med betsad taksarg och vitmålade fönster. På gavlarna återfinns skorstenarna vilka är murade i samma sorts tegel som fasaderna. Byggnaderna har i ursprungligt utförande entrétak med triangelformade gavlar. Varje individuellt radhus har ospröjsade fönster med mittpost mot gatan samt rektangulära liggande fönster ovanför entrépartierna. Byggnaderna är indragna ett par meter från gatan med mindre förträdgårdar.

Byggnader med särskilda värden - sockerbitar och sockerkorn

Kedjehus vid Hjärupskroken, Ängslyckevägen och Gamla Lommavägen

1976

Kedjehusen i Hjärupskroken ritades av två arkitektkontor åt Skånska cementgjuteris AB (nuvarande SKANSKA).

Kedjehusen består av två olika hustyper, kallade A och B.

Hustyp A har branta sadeltak belagda med tegelimiterande betongpannor och små takkupor. Vindskivor, takkupor och skorstenar är plåtinklädda.

Hustyp B har flackare takfall belagda med papp utan takkupor. Samtliga hus har mindre förträdgårdar och något större trädgårdar på baksidan, tydligt avgränsade sinsemellan.

Husen är klädda med gult eller rött tegel och är sammanbyggda med indragna garage. Området har sin tidstypsika karaktär bevarad. Karaktärsdrag är bland annat tegelfasaderna i skiftande nyanser, mörka träpartier och integrerade garage.

Radhus, ”Gamla Hjärup”, Blomstergården

1980 Arkitekt Sten Samuelsson

Området Gamla Hjärup ritades av Sten Samuelssons arkitektkontor i Lund åt byggherren BPA och stod färdigt 1980. Området har en mycket tidstypisk karaktär med tegelfasader och stora partier av mörkbetsat trä. Till fasaderna valdes gult, schatterat borstat tegel från Bara. Husens och garagens flacka tak har olika grad av lutning beroende på vilket håll de ligger och är belagda med betongpannor.

Skorstenarna är oinklädda och fönstren har en luft, saknar spröjs och är omgivna av mörkbetsat trä. Mot baksidan finns större trädgårdar med terrass närmast huset och i övrigt gräsmatta, buskar, häckar och träd och mot gatan finns i flera fall uppvuxna körsbärsträd.

Radhus, Trädgårdsmästaren

1972-73

Radhusområde uppfört 1972-73 längs gatan Trädgårdsmästaren.

Byggnaderna sitter ihop i par med viss förskjutning vilket ger husen en viss villakaraktär. Varje par är sedan sammanbundet med nästa genom en mindre förrådsdel. Byggnaderna har fasader av tegel med mörkbetsade träpartier samt tak belagda med mörka betongpannor. Varje hus har en individuell trädgård på baksidan samt en förträdgård mot gatan.

Bebyggelsen är tidstypisk och området har sin ursprungliga karaktär i huvudsak bevarad. Karktärsdrag är bland annat tegelfasaderna med mörka träpartier, ospröjsade fösnter samt tak med mörka betongpannor.

Radhus och kedjehus från 1980-talet och framåt

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av radhus och kedjehus från 1980-talet och framåt. Efter den stora utbyggnaden av radhus under 1970-talet tillkom ett par områden nära stationen på 1980-och 1990-talen tillsammans med ett stort antal villor. Stationsbyn ritades av Ingeborg Hammarskjöld-Reiz 1982 och stod färdigt 1986. Banmästaregården stod färdigt 1984. 1992 -93 uppfördes Ängsblomman som bestod av villor och parhus i bostadsrättsform.

Läge och struktur

Rad- och kedjehusen från denna period ligger på den tidigare obebyggda marken på östra sidan av Banvallsvägen mitt emot stationen.

Stationsbyn och Banmästaregården består i huvudsak av rad- och kedjehus medan Ängsblomman i huvudsak består av villor och parhus.

Bebyggelse

Rad- och kedjehusen från 1980-talet har en del stildrag gemensamma med byggnader från föregående årtionde, såsom exempelvis gula eller röda tegelfasader, sadeltak eller pulpettak, takfotssarg och mörka snickerier. Radhusen från 1990-talet har en traditionell villakaraktär även om byggnaderna sitter ihop och saknar stora trädgårdar.

Värden

Det är svårt att på objektsnivå värdera byggnader med så sent tillkomstdatum. Därför ingår inga sockerkorn eller sockerbitar i denna kategori. Vilka av dessa byggnader som bedöms som kulturhistoriskt värdefulla får framtiden utvisa. Generella förhållningstips ges dock i rutan ”Tänk på!”.

områden med radhus och kedjehus från 1980-tal och framåt

Tänk på!

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är en viktig kvalitet. Var särskilt varsam med fasader och tak mot gatan. Takkupor, terrasser och tillbyggnader undviks mot gata och utförs med fördel mot baksida. Tillägg ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnad. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Nya fönster anpassas till de befintliga i indelning och dimensioner.

Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Vid förändringar finns det ett värde i att bibehålla tidstypisk karaktär (exempelvis material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer.

Bibehåll omålade tegelfasader, ursprunglig/tidstypisk typ av taktäckning och oinklädda skorstenar. Tänk på att den enhetliga färgsättningen i gruppbyggda områden är viktig för helhetsupplevelsen av området.

Låt komplementbyggnader vara underordnade huvudbyggnaden och placera dem så de inte dominerar gatubilden. Balans mellan byggnad, gata och trädgård eftersträvas.

Bevara tidstypiska karaktärer på trädgårdar såsom gräsytor, vintergrön växtlighet och fruktträd.

Exempel på rad- och kedjehusområden från 1980-talet och framåt

Banmästaregården

Götenehus

Stationsbyn, etapp 2

Stationsbyn

Flerbostadshus

Beskrivning

Flerbostadshus utgörs av större byggnader, uppdelade i ett flertal lägenheter på två eller fler våningar. Hjärup har huvudsakligen dominerats av enfamiljshus och radhus fram tills Jakriborg uppfördes på 1990-talet och framåt. Gränsdragningen är inte helt enkel då stora delar av bebyggelsen har en radhus-karaktär. Sett till beståndet av flerbostadshus kan Hjärup delas upp i två delar: den äldre östra delen med endast ett fåtal mindre flerfamiljshus respektive den västra delen, Jakriborg, som domineras av flerfamiljshus.

I den östra delen finns de äldre flerbostadshusen vilka är en del av Stationsbyn, ritad av Ingeborg Hammarsköld-Reiz och uppförd så sent på 1980-talet. I byns södra del finns en mindre samling flerbostadshus vid Gårdsallén som också kommit till under 1980-talet. 1994 uppfördes centrumgården i en postmodern arkitektur inspirerad av traditionell kvartersstad.

Jakriborg började uppföras i slutet av 1990-talet och med en för Hjärup och i viss mån Sverige helt unik karaktär. Bebyggelsen alluderar arkitektoniskt till Hanseatiska kuststäder med branta takfall, spröjsade träfönster, kalkfärgade fasader och en stadsplan inspirerad av medeltida gatustruktur.

Husens placering i förhållande till gatan varierar. I östra Hjärup är husen huvudsakligen placerade i grönyta och har gång- och cykelvägar närmast entréerna. Biltrafiken leds då i utkanten av området/husgruppen, eller som en säckgata in i området. Jakriborg har en medveten stenstadsstruktur och husen ligger direkt utmed gatan.

Tillgången på utemiljöer för de boende i flerbostadshus varierar. Ibland finns helt privata utemiljöer i form av balkonger och små uteplatser i bottenplan, men vanligt är även en delad privat utemiljö för de boende, samt en ibland halvprivat yta kring husen.

Områdena behandlas i sin helhet och inga specifika byggnader inom dessa pekas ut.

Sockerbitar och sockerkorn

Då flerbostadshusbeståndet i Hjärup är så pass ungt har inga sockerbitar eller sockerkorn pekats ut. I beskrivningen av de olika områdena pekas dock på tidstypiska karaktärsdrag vilka är viktiga att förhålla sig till vid förändringar.

Kategorier inom flerbostadshus

Flerbostadshus 1980-tal och framåt
Öster om järnvägen finns förhållandevis små flerbostadshus i två till tre våningar. Väster om järnvägen finns ett större sammanhängande område med enhetlig karaktär och annan skala.

Tänk på !

Byggnadernas tidstypiska arkitektur är viktig.

Var särskilt varsam med fasader mot gatan. Eventuella tillkommande delar ges ett utförande som underordnas och anpassas till befintlig byggnads arkitektur. Ursprungsbyggnadens proportioner är vägledande. Nya fönster anpassas till de befintliga. Bibehåll omålade tegelfasader där sådana förekommer.

Var medveten om stilperiod och specifik arkitektur vid utbyte av delar. Vid förändringar finns det ett värde i att bibehålla tidstypisk karaktär (exempelvis material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer.

Låt komplementbyggnaden vara underordnad huvudbyggnaden och placera komplementbyggnader så de inte dominerar gatubilden.

Exempel på områden med flerbostadshus från 1980-talet och framåt

I Södra Stationsbyns östra del finns ett mindre flerbostadshusområde, ritat av Ingeborg Hammarskjöld-Reiz 1982. Byggnaderna har fasader av ljusrött tegel med indragna mönstermurade partier med tegel som skiljer sig åt i format och struktur vilket skapar en variation i fasaden.

Jakriborgs uppförande från slutet av 1990-talet och framåt har inneburit en helt ny typologi för Hjärup. Bebyggelsen har i stor utsträckning individuellt utformade uttryck där inspirationen kommer från Hanseatiska städer kring Östersjön. Arkitekter är Robin Manger och Marcus Axelsson. Viktiga karaktärsdrag i bebyggelsen är de branta takfallen, den stora variationen variationen mellan byggnader, spröjsade fönster samt de kalkfärgade fasaderna och deras färgsättning.

Centrumgården uppfördes i mitten av 1990-talet i en tidstypisk postmodern stil med klassicerande stildrag och former, om än på en annan skala och med andra typer av byggnadsmaterial. Byggnaden använder sig av arkitektoniska stilelement som brutna takfall, kalkavfärgade fasader, markerade takfötter och indelade fönster men materialval som betongpannor och aluminiumfönster samt byggnadens skala gör att den har en tydlig 1990-talskaraktär.

Verksamheter

Beskrivning

Historia

Denna kategori utgörs av olika typer av verksamhetsområden i Hjärup, såväl äldre som befintliga.

Historiskt sett har jordbruket varit den dominerande näringen i bygden. I samband med etableringen av järnvägen Malmö-Lund år 1856 och en bemannad station i Hjärup (Uppåkra) 1909, fick bönderna möjlighet att avsätta sina produkter på en större marknad. Framförallt fyllde järnvägen en viktig funktion för de livliga sockerbetstransporterna till Arlövs sockerbruk. I anslutning till järnvägsstationen pågick en intensiv verksamhet under vinterhalvåret med lastning, vägning och transport av sockerbetor från de omkringliggande gårdarna i Hjärup. Sedan sockertillverkningen lokaliserats om till andra orter avtog verksamheten kring stationen allt mer. Till skillnad från många andra orter uteblev bebyggelsen i anslutning till järnvägen, och idag finns få spår kvar av den tidigare verksamheten.

Järnvägen var också en förutsättning för de trädgårdsmästerier som växte fram i Hjärup under 1800-talets andra hälft och som kom att bli en av ortens viktigaste näringar med odling av grönsaker och blommor fram till 1970-talet. De ökade oljepriserna mot slutet av 1970-talet tvingade dock huvuddelen av trädgårdsmästerierna att avveckla sin verksamhet.

Fram till 1950-talet låg byns verksamheter centrerade längs den gamla bygatan samt längs Åttegränd, Åttevägen och Lommavägen. Här låg bl.a. handelsboden med dess livliga verksamhet, smedjan och ett flertal olika hantverkare. In på 1930-talet fanns följande yrkeskategorier ännu representerade i Hjärup: sadelmakare, timmerman, smed, snickare, murare, toffelmakare, sömmerska, tjäremålare, bagare, stickerska och skomakare, som försörjde byn och det närmaste omlandet.

I början av 1950-talet hade antalet verksamheter i byns centrala delar drastiskt minskat till två livsmedelsaffärer, skola och distriktssköterska. I byn låg också fyra aktiva handelsträdgårdar och ett antal åkerier. Här fanns även ett stenhuggeri.

Under 1960-talet påbörjades byns expansion med villa- och radhusområden. För att tillgodose det ökade invånarantalet uppfördes en länga provisoriska paviljonger för post, bank och bibliotek på Klockaregårdsvägen. I början av 1970-talet anlades sedan ett större affärs- och verksamhetsområde i Hjärups centrala delar med bl.a. ICA-affär, post, bank och bibliotek. Samtliga verksamheter är idag nedlagda eller flyttade.

Avgränsat från villasamhället på andra sidan om järnvägen anlade Skånska cementgjuteriet på 1960-talet en byggelementfabrik. Betongfabriken är numera nedlagd men området domineras fortfarande av den tidigare industrins byggnader och traversbanor. Övriga verksamheter som finns eller har funnits på platsen är Televerkets Instrument, Lundgrens Mek. Verkstad, Belysningsgruppen m fl.

Läge och struktur

Av ortens tidigare verksamheter inne i samhället finns idag inga aktiva kvar, även då de enskilda byggnaderna till stor del fortfarande finns bevarade. Dagens verksamheter består främst av industri, handel och kontor och är lokaliserade i ortens utkanter: i Jakriborg, i industriområdet väster om järnvägen samt i Hjärupsgårdens företagscenter i byns östra del.

I Jakriborg finns ortens enda dagligvaruhandel samt restaurang, bageri, café samt enstaka affärer lokaliserade. Området är tillgängligt för allmänheten men järnvägen utgör till viss del en barriär mellan det urspungliga Hjärup och den nya bebyggelsen i Jakriborg.

I det intilliggande industriområdet, ursprungligen dominerat av Skånska cementgjuteriets verksamhet, inryms idag verksamheter kopplade till framförallt tillverkningsindustrin. Majoriteten av verksamheterna ligger på privat område och stora delar är inte tillgängliga för allmänheten.

Hjärupsgården, en av de gårdar som låg kvar på bytomten efter enskiftet, inrymmer idag ett företagscenter med ett flertal olika företag och kontor bl.a. blomsteraffär, begravningsbyrå och företag inom skönhet och hälsa. Miljön karakteriseras än idag av den gamla gårdsbebyggelsen. I de nya hus som uppförts på platsen för 1970-talets centrumanläggning mitt i byn finns ett apotek.

Bebyggelse

De olika verksamhetsområdena har sinsemellan helt olika bebyggelsekaraktär. I Jakriborg är verksamheterna lokaliserade i bottenvåningen på bostadshusen, i tät stadsstruktur med med vindlande gator och gränder. Bebyggelsen är uppförd med de medeltida Hansastäderna som förebild med tätt placerade hus och de höga brant sluttande taken som kännetecken. Husen är putsade i traditionella kulörer och taken belagda med rött tegel.

Industriområdet väster om järnvägen står idag delvis som en inhägnad ödetomt med övergivna byggander och traversbanor från den tidigare byggelementtillverkningen. Några av byggnaderna har fått nya funktioner med i huvudsak kontor och industriell verksamhet. Området karaktäriseras främst av storskaliga enkla byggnader och stora hårdgjorda ytor för bl.a. parkering, avlastning och lagring.

Företagscentrat på Hjärupsgården inryms i den gamla gårdens ekonomibyggander, uppförda på 1850-talet och framåt. Den gamla gårdsmiljön med vitputsade byggnader och rödmålade gavelrösten, är ännu intakt.

Värden

Dessa områden bidrar med sysselsättning för många inom och utanför orten. Tack vare detta skapas affektionsvärden genom att de som jobbar inom orten får en starkare koppling till denna. Följdvärden av detta är bl.a. större underlag för den handel och verksamhet som bedrivs på orten.

Inga av verksamhetsområdena har sådana arkitektoniska och kulturhistoriska kvaliteter att de kan pekas ut som sockerbit respektive sockerkorn.

Verksamheter i Hjärup,
nuvarande och äldre

Exempel på verksamheter i Hjärup

I Jakriborg finns Hjärups nyaste verksamheter med bl.a. restaurang, affärer och cafeér. Verksamheterna är placerade i husens bottenvåning i en tät stadsstruktur.

Industriområdet väster om järnvägen är delvis inhängnat och domineras av Skånska Cementgjuteriets tidigare verksamhet. Idag återfinns här både kontor och industriell verksamhet i olika regier.

Hjärupsgårdens företagscenter inrymmer ett 15-tal företag och kontor inom ett flertal olika branscher. Företagen inryms i längorna till Hjärupsgården, uppförd på 1850-talet.

Under 1900-talet dominerade växthusen och trädgårdsmästerierna Hjärups siluett. Idag är huvuddelen av växthusen rivna och verksamheterna nedlagda.

Längs Åttegränd hade förr byns hantverkare sina hem och verkstäder.

Det före detta stenhuggeriet har sedan ett femtontal år tillbaka använts som verkstad.

De tre kontorslokalerna, med sina karakteristiska välvda tak, uppfördes på 1960-talet som provisoriska paviljonger för post, bank och bibliotek. I samband med att ett för byn gemensamt serviceområde anlades i centrala Hjärup avvecklades verksamheterna under 1970-talet. Byggnaderna står idag tomma inför planerad rivning och exploatering av tomten.

Institutioner

Beskrivning

Historia

Inom denna kategori finns byggnader och områden knutna till offentlig verksamhet som utgör en samhällsfunktion av institutionell karaktär. Främst handlar det om skolor och förskolor, men även om fritids-/idrottsanläggningar, bibliotek och vårdlokaler. Majoriteten av institutionsbyggnaderna i Hjärup har tillkommit under perioden 1994 -2016 och byggnadsbeståndet är därmed relativt ungt. Detta gäller framförallt ortens grundskolor men även vårdcentral, äldreboende och idrottsanläggningar. Av Hjärups förskolor är majoriteten uppförda på 1970-talet.

Läge

Skolorna ligger placerade i hjärtat av Hjärup samt i ortens östra del där Uppåkraskolan invigdes under 2016. Lokaler för fritids- och idrottsverksamhet finns jämnt representerade i hela orten. Ofta skiljer sig byggnaderna mycket från omgivande bebyggelse, vilket gör att de ligger likt öar i ortens landskap.

Struktur

Utemiljöerna kring byggnaderna skiljer sig mycket från tomt till tomt och är anpassad till byggnadernas funktion och målgrupp. Till de flesta byggnaderna hör en parkeringsplats. Kring skolor och förskolor finns ofta relativt mycket hårdgjorda ytor för att miljön ska tåla slitage. Där finns dock alltid även någon form av planteringar samt olika typer av lekredskap och aktiverande strukturer. Intill lokaler för idrottsverksamhet finns större ytor för de specifika idrottsgrenarna, t.ex. fotbollsplaner, men även ytor för bl.a. parkering.
Gatustrukturen går ofta endast fram till tomten som i övrigt omges av större eller mindre grönytor. Ibland finns dock fler gator kring tomten. De flesta byggnader är väl kopplade till omgivande bebyggelse med gång- och cykelvägar.

Bebyggelse

Byggnaderna är vanligtvis friliggande och relativt stora i ett eller två plan. Utformning och planlösning varierar från byggnad till byggnad, men vanligtvis har de ett flertal flyglar samt en eller fler mindre sidobyggnader. Fasadmaterialen domineras av tegel, ofta med detaljer i trä. Taken är främst platta eller sadeltak med låg takvinkel, ofta täckta med takpapp eller metall. Enstaka byggnader med putsade fasader och/eller tak av tegel förekommer. På grund av byggnadernas storlek, höjd och taktyper har de ofta en relativt horisontal karaktär. Tillkomstperioden syns ofta tydligt i byggnadernas utformning, material- och färgval.

Värden

Bebyggelsen står för betydelsefulla funktioner i orten. Skolgårdarna är viktiga som aktivitetsplatser.
Inom kategorin finns dock inte några byggnader eller områden med sådana höga arkitektoniska eller kulturhistoriska värden att de kan pekas ut som sockerbitar eller sockerkorn. Insatser för att öka byggnadernas värden skulle, tack vare det höga bruksvärdet och ofta intensiva användningen, kunna få stor inverkan på många människors vardag.
Tack vare att skolor och förskolor är utspridda inom orten har man alltid nära till dessa oavsett var man bor. Detta bidrar till bruks- och trygghetsvärden. Flera av skolorna ligger intill grönytor vilket ger dessa rekreativa och gröna värden.

Tänk på !

Institutionsbyggnader har ofta goda förutsättningar att fungera som mötesplatser och kan fylla såväl sociala som stadsmässiga kvaliteter.

Samutnyttjande mellan olika funktioner uppmuntras.

Entréer markeras tydligt och vänder sig utåt.

De delar av byggnaden som används för flera olika ändamål/ publika ändamål placeras gärna väl synliga mot omgivningen.

En hög arkitektonisk kvalitet i byggnader och miljöer eftersträvas.

Exempel på institutioner i Hjärup

Hjärups skola. Årskurs F-6. Uppförd år 1997 i hjärtat av Hjärup.

Hjärupslundsskolan. Årskurs 7-9. Uppförd 1996 i hjärtat av Hjärup. Byggnaden inrymmer även Forum Hjärup med bibliotek, fritidsgård, idrottshall och cafeteria.

Uppåkraskolan. Nyuppförd skola invigd i augusti 2016 för Årskurs F-6. Ritad av Arkitektgruppen och placerad i Hjärups östra del.

Vårdcentralen. Hälsomedicinskt center. I bakgrunden Bonums seniorboende från år 2016.

Klöverlyckans särskilda boende (äldreboende) ligger inrymt i Centrumgården vilken uppfördes 1994 centralt i Hjärup.

Hjärups idrottshall, belägen intill Hjärups skola.

Offentliga miljöer

Vägmiljöer, gator och torg

Vägar och gator kan delas in i några olika kategorier med olika karaktär och funktion. Landsvägar är de vägar som finns utanför nuvarande tätortsgränser och knyter ihop ortens vägnät med omkringliggande landsbygd. Motorvägen mot Lund och Malmö kategoriseras som förbifart och går en bit utanför ortens sydöstra gräns. Runt Hjärup finns en större väg, ringväg, som fungerar som transportled till ortens olika delar och inre gatunät. Genomfartsgator är de något större gatorna som leder trafik in i orten från omgivande ringväg. Huvudgatorna i Jakriborg har en mer stadsmässig karaktär och kategoriseras som centrumgator. Övriga gator i Hjärup utgörs av mindre lokalgator, oftast bostadsgator, som leder in i ortens olika områden. Större delen av dessa gator slutar som återvändsgränd. På några ställen i orten finns separata gång- och cykelvägar. Dessa går ofta genom grönområden. Platser med torgkaraktär utgörs av torget i Jakriborg samt Nafnes plats.

Tänk på !

Förstärk befintliga värden. Tillför gärna nya värden i form av planteringar och andra karaktärsskapande element. Orienterbarheten kan ökas genom att olika typer av vägar/gator ges olika utformning.

För sockerkorn gäller dessutom:
Gamla Lundavägen och Åttegränd har historiska värden. Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla och förstärka gatornas karaktär, exempelvis då det gäller markbeläggningar och planteringar.

Gatumiljöer med särskilda värden - sockerkorn

Landsväg - Gamla Lundavägen

Förhistorisk vägdragning, moderniserad 1850-tal samt 1990-tal

Gamla Lundavägen är en av landskapets äldsta vägsträckningar. Den var en av de första vägarna som moderniserades på 1850-talet, då den bland annat rätades ut från Hjärup och norrut och därmed inte längre gick genom Uppåkra by. Den äldre vägsträckningen finns bevarad och kallas idag Sexevägen. Fram tills motorvägen invigdes 1952 var Gamla Lundavägen den huvudsakliga färdvägen mellan Lund och Malmö. Vägen har också i modern tid dragits om nordost om Hjärup i samband med att en ny cirkulationsplats byggdes vid Lund södra. Den äldre sträckningen behöll namnet Gamla Lundavägen och har kvar ett antal spår i form av alléer och äldre busshållplatser (den nya sträckan heter enbart väg 852). Vägen har idag karaktären av en äldre skånsk allékantad landsväg med separat cykelbana, men ingår också funktionsmässigt i ringvägen som omgärdar Hjärup. Där vägen passerar Hjärup ligger husmanshusen i liv med gatan. Vägen är starkt karaktärsskapande för orten och har historiska, landskapsarkitektoniska och identitetsvärden.

Bygata - Åttegränd

Bygata från enskiftet 1811

I samband med enskiftet och uppstyckningen av tomt nr 8 kom ett antal husmanshus till längs en sträckning som fick namnet Åttegränd. Gatan är därmed en av de viktigaste komponenterna av den bevarade bystrukturen från denna tid. Gatan kantas fortfarande av husmanshus som är från andra halvan av 1800-talet. Gatan är i nuläget asfalterad med inslag av kullersten intill ett par av husen.

Genom sin bevarade karaktär av gammal bygata har Åttegränd ett stort lokalhistoriskt värde. Gatan är smal vilket tillsammans med dess brokighet och grönskan från de gamla trädgårdarna skapar en intimitet som ger stora miljöskapande värden.

Gatan har en utvecklingspotential i bland annat markbeläggning, vilken kan ges en äldre karaktär samt framtida fasadrenoveringar på de i många fall kraftigt förändrade husmanshusen. Gatan tål dock inte en för ihärdig restaurering då dess brokiga karaktär riskerar att gå förlorad.

Parker, grönområden och idrottsanläggningar

Den offentliga parkmarken i Hjärup är till stora delar från 60-, 70- och 80-talen. Parkerna har ett varierat formspråk, men en brist på riktigt stora träd. Det kan förklaras med att de flesta parkerna består av parkstråk, det vill säga långsmala parker som upplevs mer som stråk än som vistelseytor. Några parkytor, Soluret och Centrumparken, är mer detaljerade i sin utformning. I övrigt utgörs Hjärups grönområden av enklare grönytor och naturområden. Ett par områden specifikt utformade för olika typer av idrott finns också i Hjärup.

Tänk på !

Förstärk befintliga värden. Öka kvaliteten på grönområden när det gäller såväl upplevelsevärden som biologisk mångfald. Förstärk stråken till och mellan grönområden.

Exempel på parker, grönområden och idrottsanläggningar

Slutsatser - viktiga kvaliteter i Hjärup

Inledning

Medborgarnas uppfattning om Hjärup har undersökts genom workshoparbete och samtal och även det utgjort ett underlag till hur Hjärups kvaliteter beskrivs. Syftet med detta har varit att ta reda på vilka kvaliteter som är viktigast för de som bor här, hur man upplever sin ort, varför man valt att bo här - vad som gör Hjärup till just Hjärup! På så sätt breddas bilden av vad som är Hjärups viktiga kvaliteter och vad som utgör ortens karaktär.

Hjärups kvaliteter, karaktär och utvecklingspotential

Identitet

Hjärup är en ort där många bor men inte så många lever. En stark orsak till att bo här är det goda läget nära flera större orter med möjlighet till pendling till arbetsplatser. Trygg miljö och starkt föreningsliv är andra anledningar till att Hjärup är en bra boendeort. Man upplever att Hjärup saknar en stark egen identitet. Dock lyfts ex Jakriborg och närliggande Uppåkra fram som något som skulle kunna vara en del av en utvecklad Hjärup-identitet. Även den tidigare identiteten som en grön ort med många trädgårdsmästerier skulle kunna plockas upp igen.

Det gröna

Allmänt tillgänglig grönska, gärna nära hemmet är viktig och sådana ytor behöver utvecklas. Viktigt att bevara de mindre gröna ytor, naturdungar och trädrader som finns. Det är en viktig boendekvalitet. När mycket nytt byggs, särskilt i ett flackt odlingslandskap som detta, blir uppvuxna träd och trädrader viktiga miljöskapande element. Den privata grönskan, trädgårdarna, är viktiga för många i Hjärup och ger ändå orten en grön karaktär. Möjligheter till enklare fomer av odling för de som inte bor i hus med egen trädgård skulle kunna tillföras.

Mötesplatser

Generellt sett är det lite folk ute i Hjärup. Men man upplever en fin gemenskap där alla hejar på varandra. Det saknas platser dit att gå till för att träffa andra, både inomhus och utomhus. Det finns inte heller något riktigt centrum längre. Platser som skulle kunna utvecklas till starkare mötesplatser är t ex Nafnes torg och Scoutparken. Båtlekplatsen är redan idag en träffpunkt. Jakriborg upplevs ligga lite vid sidan av idag, man har inte vägarna förbi, men när det händer något händer det där och området upplevs ha potential.

Bebyggelsen

Hjärup består till övervägande del av villabebyggelse från senare decenniers kraftiga utbyggnad av orten. Dock finns även en del äldre bebyggelse som representerar ortens olika utvecklingsperioder kvar. Förutom det ofta stora kulturhistoriska värdet fyller denna äldre bebyggelse även ett stort pedagogiskt och inte minst miljöskapande värde och är viktig för Hjärups identitet. Den nyare bebyggelsen upplevs som allt för likriktad.

Historiska strukturer

Även om Hjärup präglas mycket av senare decenniers kraftiga utbyggnad med framförallt villaområden så har Hjärups historiska utveckling satt spår i orten som den ser ut i dag. Gårdarnas placering, de äldre husmannshusen, gatunät från den oskiftade byn, järnvägen/stationssamhället präglar även idag orten till viss del.

Kopplingen mellan olika delar och orienterbarhet

På grund av sin trafikstruktur med utifrånmatade återvändsgator kan Hjärup upplevas som svårt att orientera sig i. Hjärup upplevs också bestå av flera olika delar utan riktigt bra kopplingar mellan. Järnvägen delar orten i två delar. I öster finns huvuddelen av bebyggelsen. Väster om järnvägen ligger Jakriborg med centrumfunktioner. Kopplingen däremellan kan stärkas. En förbättrad koppling till Uppåkra upplevs också som värdefull för Hjärup.

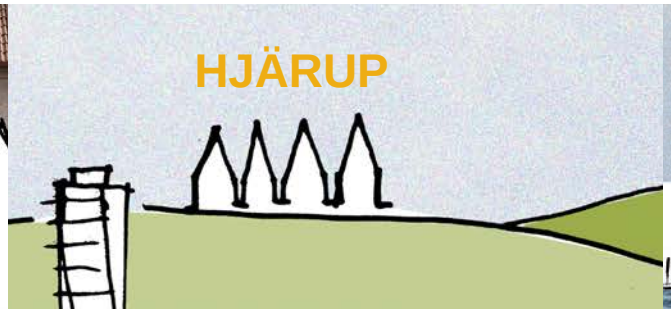

Ordlista

Ordlista: anger ordets betydelse i det sammanhang det används i Hembygd Staffanstorp - kulturmiljöprogram och strategier för framtiden.

1920-talsklassicism – stilriktning inom vilken den klassiska byggnadskonstens ideal återkom, de olika elementen används dock återhållsamt. Inom villabyggandet inspirerades man av 1700-talets svenska små herrgårdar och boställen.

1950-talsstil – Bebyggelsen präglas av enkelhet, frihet från klassicerande inslag, men med vissa traditionella drag såsom sadeltak täckt med lertegel o h fasader med tydlig materialitet.

A

Absid – Halvrunt eller mångsidigt rum. Avslutar koret i en kyrka.

Anfang – En båges eller ett valvs startpunkt. Ytan mellan ett valv eller en båge och dess vederlag.

Ankare – anordning för att fästa olika byggnadsdelar i varandra, vanligen bestående av plattjärn med tvärgående kortare stänger, s.k. ankarslut som i äldre byggnader i olika former ofta är synliga på fasaden.

Atriumhus- hus med ett kringbyggt centralt rum eller innergård som är öppet mot himlen.

Avfärga –Måla puts.

B

Betongglas – byggnadsmaterial i form av glasblock.

Betongplank – Betongelement i plankformat.

Betongtegel – Eller betongpannor, takpannor av betong (jmf lertegel).

Blindering - Dekorativ fördjupning i fasad.

Blindfönster - Dekorativ fördjupning i fasad i form av fönster.

Bröstning – Mur, balustrad eller liknande inhägnad av omkring en halv manshöjds storlek placerad som yttre avgränsning på t.ex. altan. Fönsterbröstning är väggdelen mellan en fönsteröppnings undersida och golvet.

Burspråk – Utskjutande fönsterförsett fasadparti.

Bågfris – Sammanhängande rad av små runda eller spetsiga bågar (rundbågsfris, spetsbågsfris) förekommande som väggdekoration.

C

Corten – varumärke för ett stål som visserligen rostar, men som är tillräckligt motståndskraftigt för att inte rosta sönder.

D

Droppnäsa - byggnadsdetalj som sticker ut från en fasad för att avleda regnvatten från taket, ofta som en förlängning av takfoten.

E

Egnahem – Friliggande enfamiljshus uppförda med stöd av egnahemslån (1904-1948), ursprungligen främst på landsbygden.

Eklektisk stil – Blandning av stilar – används ofta om det sena 1800-talets stilblandningar av t.ex. barock, renässans och gotik.

Ekonomibyggnad –Byggnad inom lantbruket som används inom produktionen, t.ex. stall eller ladugård.

Eternit – Varumärke för asbestcement av vilket man tillverkade bl.a. fasad- och takplattor.

Enkupigt taktegel – Takpanna, som böjts i vågform; den har en lång våg nedåtgående och en kort vinge, som täcker över nästa pannas uppskjutande kant, se även tvåkupigt tegel.

F

Falsad plåt – Taktäckning av plåtskivor eller plåt på rulle (s.k. bandplåt) som ”viks” – falsas – i skarvarna.

Fasad – En byggnads framsida eller annan yttersida.

Flerbostadshus –Byggnader med flera bostäder under samma tak, finns i olika typer t.ex lamellhus och punkthus.

Flygel – Underordnad, arkitektoniskt avskild del av en byggnad som tillsammans med huvudbyggnad ofta bildar en gårdsplan.

Foder – Ofta profilerad list som täcker mellanrummet mellan vägg och dörr- eller fönsterkarm.

Foträna – ränna för takavvattning som ligger på takfoten.

Fris – Horisontalt bandliknande väggfält, ofta med bilder eller ornament i relief.

Frontespis –Ett ovanför gavellisten förhöjt, vanligen gavelliknande, mer eller mindre starkt framskjutande

(mitt) parti på en byggnads huvudfasad.

Fronton - Triangel eller segmentformat överstycke med fri placering ovanför en byggnads taklist, vanligen som krön på ett arkitektoniskt framhävt mittparti.

Funktionalistisk– Funkis, Arkitekturstil under 1930-talet som betonade den moderna livsstilen. Byggnader skulle utformas helt efter sin funktion. Karaktäristiskt var platta tak, fönsterband, vit färg, mycket ljus och strävan efter det enkla.

Förband– Förhållande mellan stenarna i en mur så att varje stötfog (fog mellan två stenar i samma skift) täcks av sten i nästa skift. På så sätt binder stenarna varandra. Förgård – område framför huset närmast gatan

Förstukvist – Öppen takförsedd utbyggnad framför ytterdörr.

G

Gathus – enklare småhus oftast lokaliserade i rad längs gata.

Gavel – En byggnads kortsida alternativt det vanligen triangelformade parti av en byggnads kortsida som begränsas av tafall och takfot.

Gavelröste – Den del av en byggnads gavel som befinner sig ovanför takfoten.

Gavelspets – Översta delen av gavelröstet.

Gesims – Vanligen profilerat listverk med i regel horisontal placering ovanför eller längs en fasad eller annan väggyta.

Gjutjärn – Järn med förhållandevis hög kolhalt som lämpar sig väl för gjutning.

Gotisk stil - Arkitekturstil som uppstod i Frankrike på 1100-talet. Kännetecknande är bl.a. spetsbågar, stora glasytor, och skelettartade stenstrukturer.

Gruppbyggd – Typhus från samma årtal placerade i tydlig genomgående struktur.

H

Holmeja – Litet bågformat fönster i tak.

Hängränna – Horisontal plåtränna som är upphängd längs takfoten och sammankopplad med stuprör för att samla upp och leda bort regnvatten.

Hörnkedja – Lodrät rad av stenar i en byggnads hörn. Kan även vara imitation i puts (putsrustik).

J

Jugend – Arkitekturstil kring sekelskiftet 1900. Karaktäristiskt är asymmetri, mjuka rundade växtformer samt dekorativa växtmotiv i fasaderna.

K

Kapitäl – Dekorativt utformat krön på en kolonn, pelare eller pilaster.

Kedjehus- Småhustyp där huskropparna är länkande till varandra genom en mindre byggnadsdel som garage eller förråd.

Klassicistisk - Arkitekturstil som stilmässigt anknyter till antikens formspråk. Antika arkitekturelement (kolonner, frontoner och gesimser), geometri och proportionslära används.

Konsol –Från en vägg utskjutande byggnadsdel med bärande eller stödjande funktion.

Kor – Utrymmet i kyrka mellan altarrummet och långhuset.

Kopplade bågar - Två fönsterbågar som sammanfogats.

Korsvirke – Byggnadsteknik där den bärande stommen utgörs av timmer och där facken fylls med tegel eller lerklinat flätverk som kan putsas över.

Kryssförband – Egentligt murförband (genomgående för hela murens tjocklek). Omväxlande koppskift och löpskift med stötfogarna i koppskiften placerade lodrätt över varandra med löpskiften förskjutna en halv sten sinsemellan så att stötfog i ett löpskift ligger mittemellan stötfogarna i närmast föregående löpskift – härigenom bildas ett kryssliknande mönster.

Kryssvalv - Ett valv som i sin enklaste form består av två korsade tunnvalv. Kryssbågarna bildar då halva ellipser och valvets skärningslinjer med sköldmurarna bildar halvcirklar.

Krön – Dekorativt överstycke på byggnadsdel.

Kulturglas – Nytillverkat glas som liknar äldre glas, en viss vågighet, dragränder och lite blåsor som ger förvrängningar när man ser ut genom glaset.

Kvader – Rätvinklig byggnadssten med släta eller grovhuggna sidor.

Kvartersstad - Stadsmiljö med flervåningshus anlagda i kvarter.

L

Lamellhus – långsträckta fritt liggande byggnader, vanligen placerade parallellt med varandra. Förekommer med 2-3 eller 4 våningar som smalhus (7-9 m) eller tjockhus (12-16 m).

Lanternin – Litet torn med fönster som kröner tak eller kupol.

Lertegel – Takpannor av tegel (jmf betongtegel), alternativt obränt tegel (kallas även råsten).

Lisen –Vertikalt slätt murband som skjuter ut framför en muryta utan kapitäl och bas.

List - mer eller mindre profilerad, avlång, oftast framskjutande del som används för att avgränsa eller rama in olika ytor.

Liv – Den lodräta begränsningsytan av en mur, putsyta eller separat byggnadsdel.

Lockpanel - En beklädnad av stående bräder bestående av ett bakre och ett främre (locket) lager. Locken sätts med jämna mellanrum så att även en del av de undre bräderna är synliga.

Locklistpanel - En beklädnad av två lager – ett undre av stående bräder och ett övre (locket) som utgörs av tunna lister som täcker skarvarna mellan de underliggande bräderna.

Luft - det eller de fack, som bildas av ett fönsters karm eller poster. I förening med ett tal anger det antal bågar, som finns i en fönsterkarm (nedanför den ev. tvärposten).

Lunettfönster – Halvcirkelformat fönster, vanligt som vindsfönster.

Långhus- Församlingsrummet i en kyrka.

Löpförband – Murförband som i sin helhet består av löpskift, dvs. skift av tegelstenar som alla ligger längs med murlivet.

M

Mangårdsbyggnad – Huvudbyggnad och bostadsbyggnad på större gård.

Mansard – Sadeltak med brutet takfall.

Mexisten - eller mexitegel, är en kalksandsten eller ett kalkcementtegel som främst används till beklädnad av fasader och dekorativa detaljer.

Miljonprogrammet – Bostadsbyggandet mellan 1965-1974 som följde på ett riksdagsbeslut att en miljon lägenheter skulle byggas på tio år för att få bort bostadsbristen.

Modernism – Arkitekturstil under 1930-talet och framåt. Karakteriseras av en avskalad och geometriskt enkel arkitektur, fri från ornament då det är själva formerna och konstruktionen som står för det arkitektoniska och konstnärliga värdet.

Munkförband – Eg beklädnadsförband (till skillnad från egentliga murförband). Det karaktäriseras av två löpstenar följda av en koppsten. Se även förband.

N

Nock – Den högsta delen av taket.

Nygotik – Arkitekturstil under 1800-talet där gotikens formspråk återupplivades och man svärmade för medeltiden.

Nymodernism - Arkitekturstil som är en reaktion på postmodernism och uppstod under 1990-talet. Karaktäristiskt är ett avskalat och enkelt uttryck, i likhet med modernismens arkitektur.

Nyrenässans - Historiserande arkitektur som på 1800-talet tog upp former och motiv från renässansen - ornament och kompositionsprinciper från europeiskt 1400-, 1500- och 1600-tal.

O

Omfattning – Inramande list på fasader runt fönster och dörrar, ofta i avvikande färg.

Ornament – Dekorativa element avsedda att pryda föremål eller byggnader.

Panel - Väggbeklädnad som helt eller delvis täcker väggen och ramas in och indelas i fält av lister.

P

Panel – Beklädnad med trämaterial, antingen liggande eller stående och finns i flera olika utföranden, benämnda efter hur man skarvar brädorna (t.ex. lock, locklist).

Parhus – Ett småhus avsett för två hushåll, ofta med symmetrisk planlösning.

Pelare – Fristående vertikalt stöd.

Perspektivfönster – Enluftsfönster utan spröjs, ofta bredare än högt och pivåhängt.

Pilaster– Flat väggpelare med bas och kapitäl, använd som artikulering och stöd av muryta.

Pivåhängd - Perspektivfönster som kan vridas kring två vågräta tappar på ungefär halva fönsterhöjden.

Plåtbeslag – Plåtdetaljer för t.ex. tak, fasad, fönster, dörrar och skorstenar formade efter behov för att täta tak, avleda vatten och skydda mot vind.

Post – Fasta horisontella eller vertikala delar av fönsterkarmen som delar in fönstret (mittpost, sidopost. T-post).

Postmodernism – Stilriktning vanligast under 1980- och 1990-talen. Karaktäriseras av symboler och associationer till äldre stilar (före modernismen) ibland på ett lekfullt sätt.

Profil – kontur, tvärsnitt. I listverk åstadkoms konturering ofta genom sammansättning av olika profiler (profilering).

Pulpettak – Yttertak med endast ett takfall och en viss taklutning.

Punkthus- Fristående hus med flera våningar och vanligen ett trapphus. Markerad höjdverkan – utnyttjas normalt för höghusbyggande.

Puts-Tunt ytskikt av bruk på byggnader, invändigt och utvändigt. Putsen har olika namn beroende på ingående bindemedel (t.ex. cementputs) eller efterbehandling (slätputs). Spritputsen består av en yta med grövre korn.

R

Radhus – Sammanhängande länga av enbostadshus av enhetligt utseende, i regel i en eller två våningar.

Rakt valv – Övertäckning av en muröppning genom solfjäderformigt ställda tegelstenar som tillsammans bildar ett valv med horisontal eller obetydligt förhöjd

undersida.

Renässans – Stilriktning under främst 1500-talet som ville återuppliva den antika klassiska arkitekturen.

Risalit – Svagt framskjutande parti av en fasad, fört genom byggnadens hela höjd.

Romansk stil – Arkitekturstil från mitten av 900-talet som knyter an till antikens Rom. Karaktäristiskt är rundbågiga valv och stilen kom främst till uttryck i kyrkor.

Rundbåge – Båge eller valv som har formen av en halv cirkel.

Rusticering – Fasadmurverk där murstenarnas (kvaderstenar) utsida lämnas råhuggna och skjuter ut utanför murlivet.

S

Sadeltak – Yttertak bestående av två obrutna takfall som lutar mot varandra.

Sarg –Förhöjd kant.

Schweizerstil - Stilriktning under 1800-talets andra hälft som kännetecknas av lövsågeri (snickarglädje) på exempelvis verandor och takbrädor, vackert kontursågade fönster- och dörromfattningar samt långt utkragande tak.

Sidoljus – Ljusinsläpp intill, vid sidan av dörr.

Sinusprofilerad plåt – Plåt som pressats så att vågformade veck uppstått.

Skift – Horisontal rad av stenar i murverk.

Skiftesverk - Träbyggnadskonstruktion med ett bärande ramverk av stående stolpar som är ställda på en syllram och upptill sammanhålles av hammarband. Facken mellan stolparna är traditionellt fyllda med liggande timmer.

Skärmtak – Litet tak som skydd för t.ex. ljus, stänk eller insyn.

Slutsten – Den ofta särskilt betonade mittstenen i ett valv.

Småhus – Sammanfattande term för alla typer av enfamiljshus.

Snickarlädje – lövsågeri, trädekorationer som ibland förekommer på äldre byggnader, snirkliga former eller ett enkelt mönstrat.

Sockel – Den som bas markerade nederdelen av en byggnad framhävd genom kraftigare material och/eller genom att skjuta ut framför byggnadens murliv.

Spetsbåge - En båge som består av två cirkelsegment som möts i båghjässan så att där bildas en spets.

Spröjs– List, ofta av trä som delar upp ett fönsters yta.

Stavkyrka –Kyrka byggd av trä i stavverk med en bärande konstruktion av stolpar som står på liggande syllar och bär upp väggband. De bärande elementen i väggarna utgör på detta sätt ramar för en fyllning av stående plankor s.k. stavar.

Stickbåge – Rundbåge vars bågform är ett cirkelsegment som är mindre än en halvcirkel.

Stickvalv – Valvtyp med tvärsektion av en stickbåge.

Storgårdskvarter - Byggnaden utformas som ett slutet kvarter kring en gemensam innergård, ibland med oregelbundna former anpassade till topografin för att skapa växlande gatuvyer och tilltalande platsbildningar.

Strävpelare - Ett utvändigt, ibland fristående, strukturellt element i framför allt den gotiska arkitekturen, avsett att uppta det horisontella trycket från t.ex. ett valv inuti en kyrka,

Stuprör - är ett lodrätt rör, hopkopplat med svagt lutande hängrännor takfoten på en byggnad. Stuprörets leder vatten till marken ur vägen för byggnadens vägg.

Suterräng –Helt eller delvis under marknivån belägen våning.

Säckgata – Återvändsgata.

T

Takavvattning – Det system (vanligen hängrännor och stuprör) som tar hand om regnvattnet på en byggnad.

Takfall – Lutande parti av yttertak

Takfot – Den nedre, horisontala avslutningen på ett takfall.

Takkupa – Utskjutande mindre parti av ett yttertak, utbyggt i samma riktning som takets fall och försett med fönster.

Taknock-den högsta delen av taket.

Taktass – den del av en takstol (bär taket i tvärriktningen) som syns under takfallet.

Takutsprång – Den del av taket som sticker ut utanför fasaden.

Tandsnitt – ornament i form av en rad kuber placerade under en list.

Terrass - en plan avsats utan tak anlagd mot en byggnad eller fristående

Trapetskorrugerad plåt – Plåt som pressats så att trapetsformade veck uppstått.

Trappande – trappstegsformat.

Trekantslist – List med tvärsnitt i form av triangel.

Turell – Miniatyrtorn som är utkragat från en fasad.

Tvåkupigt taktegel – Takpanna, som böjts i vågform så att två vågor bildats och täcker över nästa takpannas uppskjutande kant, se även enkupigt tegel.

U

Utkastare – Ränna eller rör som skjuter ut från takfall

eller avslutar stuprör och avleder regnvatten.

V

Valmat – Sadel- eller mansardtak som på kortsidorna avslutas med ett takfall istället för en vertikal gavel. Ibland är valmingen bara genomförd till hälften av avståndet från takfot till taknock – s.k. halvvalmat tak.

Valv – Bärande konstruktion av sten eller tegel (i utökad betydelse även konstruktioner av betong) som sammansatts till en buktig övertäckning av ett rum.

Vattbräda - bräda som täcker och skyddar vindskiva på tak.

Villa – Friliggande enfamiljshus med trädgård.

Vindskiva – Bräda på på takets gavelsprång d.v.s. den sida av ett hustak, som skjuter ut över husets gavel för att skydda denna och takbeläggningen mot väder och vind.

Veranda – Mindre tillbyggnad av ljus och luftig karaktär, ofta med halva väggar där överdelen är antingen öppen eller glasad.

Lista utvalda objekt och områden

Gårdar

Sockerbitar

Åkerslund, Gamla Lundavägen 2, Stora Uppåkra 5:133

Uppåkra gård, Väståkravägen 18, Stora Uppåkra 12:3

Lillgården, Väståkravägen 47, Stora Uppåkra 1:4

Svart Hjärup, Ynglingavägen 90, Svart Hjärup 1:2

Sockerkorn

Stenshög, Hjärupsvägen 26 , Hjärup 23:1

Kyrkstigen 25, Stora Uppåkra 6:3

Hjärupsgården, Lommavägen 53, Hjärup 21:36

Lommavägen 198, Hjärup 3:2

Hjärupslunds gård, Stationsvägen 24, 18:18

Väståkra gård, Väståkravägen 47, Stora Uppåkra 12:112

Villor och småhus

Sockerbitar

Banvallsvägen 3, Hjärup 4:277 (F.d. järnvägsstationen)

Banvallsvägen 5, Stora Uppåkra 13:12 (F.d. stinsbostad)

”Gamla Hjärup”, Blomstergården

Lars väg 7, Hjärup 4:255

Lars, Lottas, Petters och Hans väg

Lommavägen 14, Hjärup 8:73

Stationsstigen 18, Hjärup 18:4

Stenshögsvägen 9, Hjärup 21:5

Stenshögsvägen 3, Hjärup 21:10

Trastvägen 122, Stora Uppåkra 5:40

Åttegränd, Hjärup 8:45

Åttevägen 11, Hjärup 21:13

Sockerkorn

Fridnäs, Banvallsvägen 2, Hjärup 4:27

Bäckavägen/Ängavägen/Markvägen/Slåttervägen

Gamla Lundavägen 3, Hjärup 8:41

Gamla Lundavägen 5, Hjärup 8:48

Gamla Lundavägen 7, Hjärup 8:52

Gamla Lundavägen 9 & 11, Hjärup 8:58 &Hjärup 8:93

Gamla Lundavägen 13 & 15, Hjärup 8:34 & Hjärup 8:36

Gamla Lundavägen 21, Hjärup 8:87

Gamla Lundavägen 35, Stora Uppåkra 5:6

Hjärupskroken 15, Hjärup 14:3

Hjärupskroken 17, Hjärup 5:2

Hjärupskroken 20, Hjärup 20:2

Hjärupsvägen 16, Hjärup 8:282

Hjärupsvägen 21, Hjärup 8:40

Hjärupsvägen 39, Hjärup 9:11

Lommavägen 2, Stora Uppåkra 5:2

Lommavägen 8, Hjärup 8:75

Norrbo, Lars väg 17, Hjärup 4:104

Pågavägen 15, Hjärup 4:278

Skånebyn

Trädgårdsmästaren 31, Hjärup 8:215

Åttegränd 1, Hjärup 8:274

Åttegränd 4, Hjärup 8:285

Åttevägen 4, Hjärup 8:20

Åttevägen/Hjärupsvägen, Hjärup 9:4

Åttevägen 11, Hjärup 21:13

Radhus och kedjehus

Sockerbitar

Ingrids väg

Åttevägen 14-22

Sockerkorn

Botildas, Karnas, Bengts, Annas, Måns, Olas, Jöns och Emmas väg

”Gamla Hjärup” Blomstergården

Hjärupskroken, Ängslyckevägen och Gamla Lommavägen

F368, Olas, Måns och Emmas väg

Stenshögsvägen 2-26

Trädgårdsmästaren

Offentliga miljöer

Sockerkorn

Gamla Lundavägen

Åttegränd